

Economisch-Statistische Berichten

Hoe denkt U over Uw werk?

★

Dr. A. D. J. Brantenaar
Een zeehaven in Noord-Brabant?

★

Drs. P. M. van Nieuwenhuyzen
De consumptieve bestedingen in 1958

★

R. L. Larcier
L'expérience belge en matière de
fonds de placement

★

Drs. M. A. Bäumchen
De sociaal-economische structuur van
Noord-Limburg
(II)

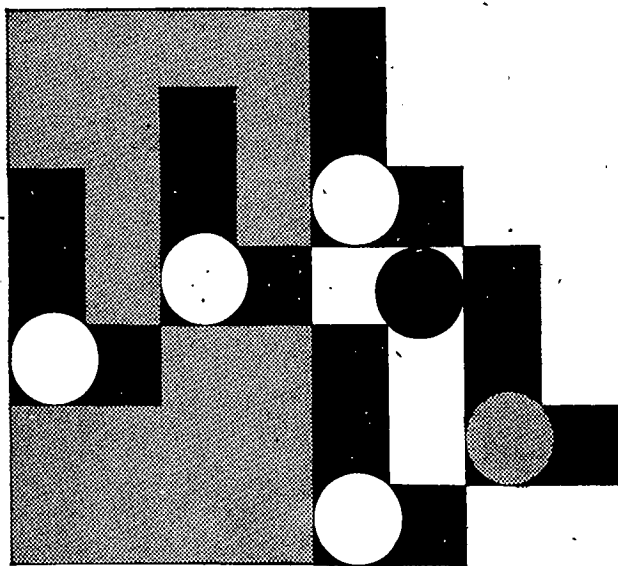
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

44e JAARGANG

No. 2184

WOENSDAG 20 MEI 1959

Stel u op de hoogte van de dynamische ontwikkeling van de reprografie; onmisbaar voor elke efficiënte bedrijfsvoering. Bezoek daarom de tentoonstelling.

reprografie '59

Tentoonstelling
Ned. Gen. v. Documentreproductie
Ahoy-hal 28 mei t/m 3 juni
Zondags gesloten
Rotterdam

vacatures

GEMEENTE ZWOLLE

Bij het Sociografisch bureau van de gemeente Zwolle kan worden geplaatst een

aankomend sociograaf of middelbaar planologisch onderzoeker

in de rang van commies of commies 1e klasse.

De te benoemen ambtenaar zal worden belast met onderzoek op het gebied van de stadssanering, alsmede met sociaal onderzoek in ruimere zin en de statistische bewerking van de daarvoor benodigde gegevens.

Salarisgrenzen commies f. 501,60 tot f. 608,78 p. m.
Salarisgrenzen commies 1e klasse f. 593,47 tot f. 698,27 per maand.

(Excl. 4% vakantietoelage en compensatie i.v.m. huurverhoging).

I.Z.A.-regeling en verplaatsingskostenbesluit zijn van toepassing.

Sollicitaties te richten aan burgemeester en wethouders binnen 1 maand na het verschijnen van dit blad.

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam

Verzorging van
en adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Hoe denkt U over Uw werk?

Er schuilt meer achter de bovenstaande titel van een rapport ¹⁾ dan men zou vermoeden. De rapporteurs menen nl. in de enquête een bruikbaar en niet duur instrument voor sociaal-psychologisch onderzoek naar het algemene „klimaat” van een organisatie te hebben gevonden. Problemen en spanningen inzake de menselijke verhoudingen kan de deskundige hanteerder van een dergelijke enquête in een globale diagnose vastleggen, waarna de bedrijfsleiding doelbewust naar verbeteringen kan streven, gericht op een meer optimale produktieve samenwerking.

Dat enquête-instrument bestaat uit 36 schriftelijke vragen, welke betrekking hebben op de tien onderwerpen, die in de linker kolom van de tabel staan vermeld. Van elk onderwerp zijn daarin de belangrijkste vragen en de procentuele verdeling over de drie mogelijke standaardantwoorden opgenomen. Ongeveer de helft van het rapport is besteed aan een beschrijving van de ontwikkeling van de enquête, welke twee proefenquêtes in resp. 5 en 3 bedrijven en een ijkingsstadium in 39 ondernemingen omvatte. Het bleek hoe moeilijk het is, voor ieder begrijpelijke vragen op te stellen, ook al kon de werkgroep beschikken over Amerikaanse en Nederlandse ervaringen.

De conclusies zijn ten slotte gebaseerd op de antwoorden van 11.409 werknemers in 58 bedrijven. Van 7 bedrijven met 434 werknemers zijn de uitkomsten apart bewerkt. De werknemers toonden volgens het rapport

¹⁾ „Hoe denkt U over Uw werk?” Rapport van een sociaal-wetenschappelijk onderzoek, uitgebracht door het Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde (met medewerking van vertegenwoordigers van 7 verwante instituten en bureaus), Uitgave Contactgroep Opvoering Productiviteit, 1958, 111 blz. en 22 blz. bijlagen, f. 8,50.

(blz. 110) grote behoefte en bereidheid tot medewerking en serieuze beantwoording van de vragen; het had meer moeite gekost een voldoende aantal directies te vinden, die bereid waren het onderzoek in hun bedrijf te doen plaatsvinden. Uit de antwoorden van 10.975 werknemers in 51 bedrijven zijn de percentages berekend, waarvan de voornaamste in de tabel zijn vermeld. Bovendien heeft de werkgroep van 9.885 antwoorden dezelfde procentuele

verdeling berekend in de rubrieken: mannen, vrouwen, gehuwden, ongehuwden, handwerkers, hoofdwerkers, leidinggevend, kleine bedrijven, middelgrote en grotere bedrijven.

Van de conclusies verdienen de volgende vermelding. De leidinggevende werkers hebben het meeste plezier in hun werk; daarop volgen de hoofdwerkers en ten slotte de handwerkers. Het plezier houdt sterk verband met de situatie in de afdeling en in het bedrijf; het werk zelf speelt natuurlijk een grote rol. Het oordeel thuis over het werk en de band met het bedrijf en de afdeling hebben een meer afgeleide betekenis. De organisatie en de efficien-

cy hebben ook een bepaalde invloed op het plezier. Het personeel beoordeelde de organisatie en efficiency het gunstigst in de confectie-industrie, gevolgd door de bedrijfstakken voedings- en genotmiddelen, chemie, grafisch bedrijf, elektrotechniek, hout, reiniging, papier en cartonnage, metaal, textiel en ten slotte de steen- en aarde-werkinindustrie.

Op basis van een momentopname als boven beschreven zal men o.i. de doorlopende bedrijfscommunicatie kunnen toetsen en ontwikkelen, gericht op maatregelen ter verdere verbetering van de onderlinge verhoudingen, de efficiency en het plezier in het werk.

Rotterdam.

G. DE BRUYN.

Onderwerp	Vraag	pCt. der antwoorden		
		ja	geen mening	neen
Werk	graag ander werk in het bedrijf?	19	7	74
Directe leiding	schiet baas goed met mensen op?	74	15	11
Onderl. verhoud.	controleert baas te veel?	11	14	75
Organisatie bedrijf	goed met elkaar opschieten in afdeling?	86	7	7
Leiding bedrijf	zou bedrijf beter en goedkoper kunnen werken?	30	47	23
Organis. in afdeling	wordt bedrijf goed geleid?	63	24	13
Band met bedrijf	is manier van werken te verbeteren?	51	25	24
Arbeidsomstand.	worden machines en gereedsch. goed onderhouden?	59	16	25
Betaling	kloppen opdrachten vaak niet?	27	21	51
Diversen	is de afdeling rommelig?	28	9	63
	is het een prettig bedrijf om in te werken?	76	14	10
	bevalt de werkplek?	83	4	13
	wordt U rechtvaardig betaald vergeleken met anderen?	58	16	26
	bang voor werkloosheid?	8	11	81
	plezier in het werk?	77	9	14
	vragenlijst goed middel om directie in te lichten over mening der werkers over het bedrijf?	87	10	3

INHOUD

	Blz.		Blz.
Hoe denkt U over Uw werk?, door Drs. G. de Bruyn	395	Ingezonden stuk:	
Een zeehaven in Noord-Brabant?, door Dr. A. D. J. Brantenaar	396	Eén recht in plaats van twee averecht? door Prof. Dr. H. J. Frietema, met een naschrift van Mr. Th. S. IJsselmuiden	407
De consumptieve bestedingen in 1958, door Drs. P. M. van Nieuwenhuyzen	399	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans	409
L'expérience belge en matière de fonds de placement, door R. L. Larcier	401	Notities:	
De sociaal-economische structuur van Noord-Limburg, door Drs. M. A. Baumchen	404	Bruiloftsuitgaven in Engeland	398
		Statistieken	410

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
 Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
 COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIE: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
 J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

De provincie Noord-Brabant heeft onlangs een plan gepubliceerd, dat een gewenste ontwikkeling van het westelijk deel van deze provincie van vele zijden belicht. De richtlijnen voor de welvaartsbevordering, aangegeven in dit plan, groeperen zich om de aanleg van een zeehaven. Het leggen van het accent in deze globale opzet juist op de zeehavenfunctie schijnt schrijver vooralsnog niet geheel verantwoord. Na verwijzing naar twee verwante punten, het internationale geschil over de aanleg van een Moerdijkkanaal en het bevolkings- resp. werkloosheidsvraagstuk betreffende, gaat schrijver nader in op de behoefte aan en de exploitatie van een zeehaven. Concluderend stelt schrijver, dat de in het artikel neergelegde overwegingen z.i. niet alleen de vraag billijken of de zeehaven in het welvaartsplan voor westelijk Noord-Brabant wel zo centraal moet worden gesteld als is gedaan, maar ook of het wellicht geheel zonder zo'n haven kan.

Een zeehaven in Noord-Brabant?

Inleiding.

Zoals bekend kan een zeehaven, wanneer zij eenmaal zeeschepen ter lading of lossing opvangt, in verschillende zin en technische vorm een rol spelen bij de behandeling en het transport van goederen. Het is mogelijk dat ingevoerde goederen, hetzij consumptiegoederen of produktiemiddelen, in het havengebied of in zijn directe omgeving worden gebruikt.

Dit is echter in de minderheid van de gevallen zo; meestal vindt doorvoer plaats langs water-, spoor- of landwegen naar binnenland of buitenland. Evident is de transitofunctie van de Nederlandse havens Rotterdam en Amsterdam, welke overslag voor meer dan 70 pCt. geschiedt ten behoeve van goederenstromen gericht van of naar het achterland, in hoofdzaak Duitsland.

In Noord-Brabant is een plan gerijpt en in welverzorgd woord en beeld uitgegeven ¹⁾, dat een gewenste ontwikkeling van het westelijk deel van deze provincie van vele zijden belicht. De richtlijnen voor de welvaartsbevordering, aangegeven in dit plan, groeperen zich om de *aanleg van een zeehaven*.

Het leggen nu van het accent in deze globale opzet juist op de zeehavenfunctie, schijnt mij vooralsnog niet geheel verantwoord.

Tezamen met een verwijzing naar twee verwante punten, welke m.i. wat opheldering behoeven, volgen enige overwegingen over de behoefte aan en de exploitatie van een zeehaven, welke door het bovengenoemde plan zijn ingegeven. De bedoelde studie heeft inmiddels de roepnaam Kreekrakplan gekregen, omdat in het Kreekrakgebied aan de Westerschelde de gewenste zeehaven met al wat erbij behoort is geprojecteerd.

Nadere beschrijving en eerste vragen.

Het welvaartsplan voor westelijk Noord-Brabant, waar-

¹⁾ De functie van Noord-Brabant in „het nieuwe Westen” — een studie over de ontwikkeling van westelijk Noord-Brabant in de Rijn-, Maas- en Scheldedelta, uitgave van de provincie Noord-Brabant, 1959.

van het Kreekrakplan een essentieel onderdeel vormt, is gebaseerd op de gunstige vestigingsvoorwaarden in dit gebied. Deze voorwaarden hadden nog gunstiger kunnen zijn wanneer niet, in verband met de slepende onderhandelingen over het Moerdijkkanaal, dringend nodige verkeersvoorzieningen gedurende tientallen jaren telkens waren uitgesteld. Gebruikmakend van gunstige omstandigheden, en ter schepping van een uitgebreider werkgelegenheid is het streven nu gericht op het aanwakkeren van de economische bedrijvigheid, en met name op industrialisatie. De hoop wordt in het bijzonder gevestigd op een aanzienlijke toename van de metaalnijverheid en de chemische nijverheid. Voorts is sprake van vestigingen in de sectoren van de voedings- en genotmiddelenindustrie en houtverwerkende industrie. Ten slotte wordt stellig gerekend op het verschijnen van staal- en ijzergieterijen, scheepsbouw, constructiebedrijven e.d.

De eerste vraag betreft een zijdelings hierbij genoemde aangelegenheid, het geschil op internationaal, nl. Nederlands-Belgisch, niveau over de aanleg van een Moerdijkkanaal. In het Kreekrakplan, nadat eenmaal de aanleg van een zeehaven juist ten Oosten van de Westerschelde in het gebied Bath-Woensdrecht is aanbevolen, wordt voorgesteld deze haven, welke dan *niet* in directe open verbinding met de Westerschelde komt te staan, ten behoeve van de binnenvaart door een Beneluxkanaal naar het Zuiden te verbinden met de Antwerpse dokken. In Noordelijke richting zou dit Beneluxkanaal dan van de Kreekrakhaven uit doorlopen naar de Oosterschelde. Hetgeen nu één van de onneembare hindernissen was in het internationale geschil-Moerdijkkanaal, nl. een kanaalverbinding Antwerpen-Oosterschelde, wordt nu een primaire voorwaarde voor de uitvoering van het Kreekrakplan! Is men niet bang voor weer tientallen jaren wachten?

Wat vervolgens het bevolkings- resp. werkloosheidsvraagstuk betreft, neemt het welvaartsplan aan dat het „Ontwikkelingsgebied” van westelijk Noord-Brabant zijn beroepsbevolking zal zien toenemen van 69.000 personen tot 110.000 personen in 1980. Gebeurt er op het gebied van de economische opheffing niets, zo zou blijken dat in

deze periode het aantal arbeidsplaatsen slechts met 10.500 zou stijgen. Een prognose, naar ik aanneem eveneens mikkend op 1980, leert nu dat de totale primaire werkgelegenheid in de Kreekrakhaven plus industrie zou kunnen worden: 77.000 arbeidsplaatsen, terwijl dan ook nog een even zo grote secundaire werkgelegenheid zou ontstaan. In totaal komt dit neer op 154.000 plaatsen (niet 143.000, zoals het rapport op blz. 52 vermeldt). Daarbij was de lezer nog het feit onthouden dat tegen de pendel, o.a. naar Zuid-Holland, welke op ongeveer 9.000 man wordt geschat, gedeeltelijk begrijpelijke bezwaren worden gemaakt. Uit een en ander zou volgen dat in 1980 30.500 "nieuwe" arbeidskrachten en 9.000 pendelaars, rond 40.000 man, beschikbaar zijn voor de vervulling van rond . . . . . 150.000 jobs!

De studie richt zich dan tevens op gedegen wijze op de woongelegenheid, waarbij Bergen op Zoom en wellicht zelfs Zeeland een rol te spelen krijgen, en wat zien wij: er gaat weer gependeld worden!

Opmerkingen over de zeehavenfunctie.

De toekomst van de Noordzeehavens laat zich gunstig aanzien. Men mag aannemen dat de industriële bedrijvigheid in West-Europa zal toenemen, zodat de invoer van grondstoffen zoals ertsen wel (weer) zal gaan stijgen. Ook het stukgoedvervoer kan zeker omhoog gaan, zij het dat zulks nu juist niet zonder meer uit de vorming van een integrerend en onderling arbeidsverdelend Europa voortvloeit.

Voordat nu het plan voor een Kreekrakhaven wordt besproken, zij één ding duidelijk gesteld: vrijwel zeker is een uitbouw van de economische bedrijvigheid, vooral in de vorm van industrialisatie in westelijk Noord-Brabant, dat een grote achterstand wil inhalen, rechtvaardig en gewenst. Met een haven voor de binnenvaart en voor coasters, welke laatste door een nieuwe sluis bij Bath binnen zouden komen, is men dan zeer gediend. De dringende vraag is echter, of ook een zeehaven nodig is, en of te verwachten is dat die zeehaven naast het dienen van de industrie in het havengebied nog een andere taak te vervullen heeft, zeg maar, op nog een andere manier haar kosten kan goed maken.

Het Kreekrakplan spreekt van "een zeehaven met industrieterreinen" (blz. 64), en waar op verscheidene plaatsen de taak in verband met Euromarkt en E.G.K.S. ter sprake wordt gebracht, schijnt ernstig te worden gerekend met de ontwikkeling van een haven welke belangrijke distribuerende en transitofuncties te vervullen heeft. Hier rijst grote twijfel: het Kreekrakgebied heeft geen waterverbindingen met het achterland, andere dan die van, of liever via, Rotterdam en Antwerpen. Weg- en spoorwegverbindingen zijn geprojecteerd; maar bestaan doen deze reeds lang in de genoemde havens.

Een Kreekrakhaven zou in vervoerstechnische zin aan het transitovervoer dus weinig of niets te bieden hebben, en ver achter staan bij Antwerpen en Rotterdam, op zijn best vervoersafleidend werken, speciaal voor Antwerpen. Dit dan nog afgezien van het ontbreken van het "zeehavenklimaat" van de huidige grote Noordzeehavens, zoals dat daar historisch ontstond met een complex van banken, handelshuizen, scheepvaartmaatschappijen, makelaarskantoren, cargadoors en expediteurs²⁾.

Het blijft onduidelijk welke zelfstandige functie voor een nieuwe zeehaven tussen Rotterdam en Antwerpen zou zijn weggelegd. In het Kreekrakplan wordt te optimistisch gesteld dat "in feite bezig is te ontstaan één groot West-Euro-

pees havencomplex waarin oude tegenstellingen als die van Antwerpen-Rotterdam verdwijnen" (blz. 13). Men denke eens aan de piepjonge en frisse tegenstellingen welke bestaan op het gebied van de massagoedoverslag tussen onze Nederlandse havens Amsterdam en Rotterdam. In elk geval is in het havengebied van de Nieuwe Waterweg, Amsterdam en Antwerpen, bepaald géén gebrek aan lust tot uitbreiding, maar ook niet aan technische en andere mogelijkheden voor die uitbreiding.

Wat overblijft is het nut dat een Kreekrakzeehaven zou kunnen hebben voor industrieën welke zich aan diep vaarwater willen vestigen.

De prijs van een zeehaven.

Op dit punt aangekomen zou ik willen experimenteren met 2 x Ontwikkelingsgebied westelijk Noord-Brabant. De eerste mogelijkheid zou zijn: industrialiserend Ontwikkelingsgebied zonder zeehaven (A), de tweede: industrialiserend Ontwikkelingsgebied mét zeehaven (B).

Gebied A zou zijn aangewezen op binnenvaartvervoer en landvervoer; het zou wellicht ook een coasterhaven kunnen hebben. Hier komt trouwens de gedachte op aan vestiging niet bij Woensdrecht, maar in het noordwestelijk deel (het kleigebied) van de streek, dat het eigenlijk, volgens het rapport zelf, meer nodig zou hebben dan het zuidwestelijk deel (het zandgebied); Moerdijk zou dan misschien coasterhaven kunnen zijn. De industrie zou dan zijn zeehavens ("Nederlands' vindplaatsen van grondstoffen" zoals het Nederlands Comité Waterwegen het aardig uitdrukt) hebben in Rotterdam en Dordrecht op een, met welk vervoermiddel ook, zeer gemakkelijk en snel te overbruggen afstand.

Gebied B, industrialiserend gebied mét Kreekrakhaven, heeft voor zijn zeescheepvaart nodig:

a. Een toeleidingskanaal, bestemd voor zeeschepen, hetwelk via de Zandvlietluis op Belgisch grondgebied langs een omweg de verbinding Westerschelde-Kreekrakhaven zou onderhouden. Dit kanaal moet niet worden verward met het geprojecteerde Beneluxkanaal voor de binnenvaart dat door zou lopen naar de Antwerpse dokken: deze beide kanalen zouden tot Zandvliet parallel lopen. Het rapport laat niet na te vermelden dat kruisend landverkeer kostbare hoge bruggen of tunnels zou vergen.

b. Medegebruik van de zeeluis, welke door België ten behoeve van de Antwerpse havenuitbreiding, m.n. het zesde havendok, en op den duur het zevende havendok bij Zandvliet zal worden aangelegd.

c. Een diepe haven (10-12 m) met kademuren, loodsen en overslagoutillage. Deze overslagoutillage moet veel groter en sneller zijn dan het gerei, dat in een binnenvaarthaven lichters moet kunnen behandelen. Afgezien nl. van het technische aspect van het laden en lossen van grote schepen bestaat hiervoor de volgendé hoogst belangrijke reden: *de dispatch der zeeschepen is in het geding*. Zeeschepen komen nu eenmaal op onregelmatige tijden binnen en wachttijden zijn voor reders niet acceptabel, zodat in de havenpraktijk in het algemeen wordt gesteld: niet het schip wacht op de kade, maar de kade wacht op het schip. In deze gedachten-gang past een minimum capaciteit voor massagoed- en stukgoedoverslag in beide gevallen berekend op drie schepen. Dit zijn trouwens de allerkleinste eenheden, waarmede ook in het pur sang stuwadoorsbedrijf kan worden gewerkt, zonder dat overheads e.d. ondraaglijk worden. De jaarcapaciteit van deze outillage kan worden gesteld op een massagoedoverslag van 3,5 mln. ton ertsen, kolen e.d. en een stukgoedoverslag van 0,4 mln. ton.

²⁾ Vgl. „Randstad en Delta”, door Ir. W. Mulder, in „E.-S.B.” van 3 december 1958.

(Advertentie)

Nu volgt een schrede op glad ijs. In overweging nemend, dat het zeer grote bedrijf van de Hoogovens per jaar op zijn hoogst 3 mln. ton goederen voor eigen gebruik overslaat, dat een grote ertsoverslag in de Kreekrak de vervul-

Bruiloftsuitgaven in Engeland

Indien een Engels meisje in een der vooraanstaande dagbladen haar voorgenomen huwelijk bekend maakt, kan zij er, aldus lezen wij in „The Economist” van 7 februari jl., op rekenen, dat zij de daarop volgende veertien dagen minstens dertig brieven ontvangt van fotografen, leveranciers van levensmiddelen, zilversmeden, meubelzaken enz. De bruidegom krijgt doorgaans wat zwaardere lectuur, waaronder folders van verzekeringsmaatschappijen en propaganda voor geboorteregeling domineren, toegezonden.

De leveranciers die — overigens zonder reclame per post te maken — het meest aan een bruiloft verdienen, zijn de juweliers. Fotografen echter ontplooiën de grootste activiteit. De laatsten hebben hun bedrijfstak georganiseerd op een basis die een hoge winst op elk gesloten contract garandeert, en hun concurrentie blijkt alleen uit een wedloop om opdrachten. Mede dank zij de bij vele aanstaande echtparen heersende volslagen onwetendheid op het gebied van „hoe hoort het eigenlijk” is een geheel nieuw soort van dienstverlening ontstaan, nl. die der huwelijksconsulenten, die het meest moderne advies geven t.a.v. het kopen van bloemen, het huren van auto's, het organiseren van recepties enz. Hun commissie krijgen deze consulenten van de leveranciers, niet van de echtparen, die zij van advies hebben gediend.

Bovengenoemde huwelijksondernemingen zijn ingesteld op „trouwen in het wit” en grote recepties. Hoewel slechts 28 pCt. der Engelsers eenmaal per maand of meer naar de kerk gaat, trouwt 70 pCt. — om redenen die uiteen lopen al naar gelang zij worden uiteengezet door de geestelijkheid of de vriendinnen van de bruid — toch in de kerk. Een huwelijksinzegening „sec” is, vergeleken met de £ 4 s 5 van het burgerlijk huwelijk niet zo duur: het basishonorarium belooft slechts 36 s 5 d. De eventuele bijkomende kosten lopen echter sterk op. Zo kan het bedrag dat moet worden uitgetrokken voor de organist en het koor in volle bezetting wel £ 25 belopen.

De vader van de bruid mag zich gelukkig prijzen indien de eenvoudig gehouden, maar „witte” bruiloft van zijn dochter — receptie en tal van kleinigheden inclusief — hem op minder dan £ 100 komt te staan. Aangezien jaarlijks rond 400.000 huwelijken worden gesloten zal het bedrag dat daarvoor in Engeland wordt uitgegeven vermoedelijk de £ 30 mln. en misschien zelfs wel de £ 40 mln. overschrijden.

ling van een wél zeer vrome hoop op een staalindustrie zou betekenen, voorts dat nog steeds de vervanging van kolen door olie in de brandstoffenvoorziening voortgaat, lijkt mij een bezetting van meer dan 20 pCt., met 700.000 ton dus, van het massagoedoverslagbedrijf niet te verwachten. Evenzeer verwacht ik dat het stukgoedbedrijf een monumentale leegloop zal hebben.

De balans A — B geeft hierna het volgende beeld. Bij oplossing A, zonder zeehaven, moeten de industrieën welke zich in het Ontwikkelingsgebied gaan vestigen hun aan- en afvoeren, voor zover die zee-aansluiting hebben, in lichter doen overslaan in Antwerpen, Rotterdam of Dordrecht. (Terneuzen en Vlissingen-Sloe worden P.M. geboekt). Wat Rotterdam betreft kunnen de overslagkosten voor kolen op f. 1,40 per ton worden gesteld en het lichtervervoer op f. 2,75. Dit laatste zal vanaf Antwerpen aanzienlijk minder zijn.

Bij oplossing B zal, bij een investering in stuwadoors-emplacements en -outillage van ca. f. 25 mln. en de gevreesde leegloop, de overslagprijzen zeker 2½-maal zo hoog zijn als in Rotterdam, dus op f. 3,50 komen.

De ervaring in andere havens leert, dat lang niet altijd verder watervervoer binnen de haven kan worden voorkomen, zodat de afslag lichter-wal, welke voor geval A op f. 1,20 wordt gesteld, voor geval B voor f. 0,60 wordt opgevoerd. Wij zien dat bij inschakeling van Rotterdam voor massagoedaanvoeren, hetgeen waarschijnlijk niet eens het meest voor de hand liggend geval is, B een kostenvoordeel heeft van f. 1,25 boven A. Daar de overslagprijzen van stukgoed gemiddeld op f. 5,60 ligt, verkeert hier het kostenverschil aanmerkelijk ten nadele van B.

Terwijl nu blijkt dat de industrie aan diep vaarwater een gemiddelde kostenvermindering van nooit meer dan f. 1 zou verkrijgen op haar totale transporten, zou ter verwezenlijking van dit bescheiden voordeel een zeehaven moeten worden aangelegd, met een zeescheepvaartkanaal, met loods- en sleepdiensten, terwijl tevens aan een kostbare Belgische sluis zou moeten worden meebetaald! De balans slaat door ten gunste van A.

Conclusie.

Het Kreekrakplan stelt wel dat in principe de voornaamste punten van het zeehavenproject zouden dienen te worden gewaardeerd naar het economische voordeel dat zij zouden opleveren, doch vervolgt met: „Niet alleen evenwel zou dit tot een aantal aanvechtbare berekeningen aanleiding geven, doch ook zouden op deze wijze de onmeetbare voordelen, die onmiskenbaar aanwezig zijn, onvoldoende tot hun recht komen” (blz. 56). Dit achterwege blijven van een economische beoordeling strookt niet met de grondigheid der analyses van andere aspecten, zoals die in dit rapport te vinden zijn. In de ontwikkelingsgeschiedenis van het transport hebben vaker onmiskenbare maar onmeetbare voordelen gewenkt aan de horizon, om daarna met de horizon te wijken. De voorgaande overwegingen, die ongetwijfeld ook nadere uitwerking zouden behoeven, billijken m.i. in elk geval de vraag: moet wel de zeehaven in het welvaartsplan voor westelijk Noord-Brabant zo centraal worden gesteld, en kan het wellicht geheel zonder?

Rotterdam.

Dr. A. D. J. BRANTENAAR.

Schrijver schetst de ontwikkeling van de consumptieve bestedingen in 1958, vergeleken met 1957, tegen de achtergrond van de economische ontwikkeling. Terwijl het nationaal inkomen in 1958 met 3,5 pCt. t.o.v. 1957 is toegenomen, is de particuliere consumptie met 3 pCt. toegenomen, zodat de besparingen iets zijn gestegen. De branches der voedings- en genotmiddelen gaven over het algemeen een stijging in de geldomzettingen te zien, die ongeveer gelijk was aan die in 1957. Bij de duurzame consumptiegoederen was de toename van de omzet in zelfstandige midden- en kleinbedrijven geringer dan in 1957, dan wel nihil of negatief. Wat betreft de verkoop, gedurende het gehele jaar zijn er aanwijzingen dat de situatie in de sector der duurzame consumptiegoederen sinds het laatste kwartaal enigszins is verbeterd. Bij de genotmiddelen werd de omzetstijging t.o.v. 1957 deels veroorzaakt door prijsverhogingen (tabaksfabrikaten), deels door de relatief lage omzet in 1957 van gedistilleerd door de begin 1957 ingegane accijnsverhoging.

De consumptieve bestedingen in 1958

Inleiding.

In een artikel in dit blad van 3 september 1958 getiteld „Economische ontwikkeling en consumptieve bestedingen” heeft schrijver dezes de ontwikkeling van de consumptieve bestedingen gedurende de laatste jaren geschetst, tegen de achtergrond van de economische ontwikkeling. Daarbij werd aandacht besteed aan de invloed van de bestedingsbeperking op de consumptieve bestedingen in het algemeen en op de geldomzettingen in een aantal branches in de sectoren detailhandel en ambacht in het bijzonder, gedurende 1957 en de eerste maanden van 1958. Thans zal het verloop gedurende het gehele jaar 1958 worden gezien.

De economische ontwikkeling in 1958.

Enkele factoren, welke van directe betekenis zijn voor de ontwikkeling van de consumptieve bestedingen, zullen hier worden aangestipt.

De voor seizoeninvloeden gecorrigeerde werkloosheid was blijkens gegevens van het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid einde 1958 nog hoger dan einde 1957; sinds maart/april viel echter een regelmatige daling te constateren.

De hoeveelheidsindexcijfers van de industriële productie (excl. bouwnijverheid), gecorrigeerd voor seizoenomstandigheden (1957 = 100), lagen volgens het Maandschrift van het C.B.S. van maart, voor het gehele jaar 1958 gemiddeld op 100; in de tweede helft lagen ze echter iets hoger.

Ten aanzien van het loon- en prijspeil merkt Dr. J. E. Andriessen op blz. 276 in het nummer van dit blad van 8 april 1959 op: „Wat ten slotte de loon- en prijsontwikkeling betreft, kenmerkte 1958 zich door een vrij grote mate van stabiliteit. De loonsom per werknemer steeg 3 pCt. ten opzichte van 1957, terwijl de procentuele vermeerdering van de kosten van levensonderhoud 2 bedroeg. Voor een niet onaanzienlijk deel moeten deze beide stijgingspercentages nog worden toegeschreven aan de gecompenseerde huurverhoging in 1957, die in de tweede

helft van dat jaar viel en dus het gemiddelde niveau van 1958 ten opzichte van 1957 beïnvloedde”.

De compensatie voor de huurverhoging betekende weliswaar geen reële stijging van het inkomen van degenen die een hogere huur moesten betalen, doch wel voor degenen die de hogere huur ontvingen en voor de loontrekken die een nieuwe woning huurden of die een eigen woning bezaten. De compenserende werking op de gestegen loonsom door de gestegen kosten van levensonderhoud wordt hierdoor derhalve afgezwakt.

Bij het beoordelen van de betekenis van de stijging van de loonsom dient men ook rekening te houden met de uitkeringen krachtens de A.O.W., welke in 1958 bijna f. 1 mrd. bedroegen. Zij vormen als het ware een aanvulling op de loonsom. In 1958 werd bovendien ongeveer f. 150 mln. uit hoofde van de Wachtgeld- en Werkloosheidswet uitgekeerd. De consumptiequote van beide categorieën mag hoog worden verondersteld.

Volgens het Centraal Planbureau is het totale geldinkomen in 1958 met 3,5 pCt. toegenomen. De besparingen lagen eveneens iets hoger dan in 1957, zodat de particuliere consumptie met 3 pCt. is toegenomen.

De consumptieve bestedingen.

De verandering in de consumptieve bestedingen geeft in de verschillende categorieën het volgende beeld.

TABEL I.

Verandering in de consumptieve bestedingen in 1958 ten opzichte van 1957 in procenten

	waarde	prijs	hoeveelheid	
			totaal	per hoofd
Voedings- en genotmiddelen	+ 3	+ 1	+ 3	+ 1
Duurzame consumptiegoederen	- 2	- 1	- 2	- 3
Overige goederen en diensten	+ 6	+ 6	0	- 2
Totale consumptie	+ 3	+ 2	+ 1	- 1

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hieruit blijkt een duidelijk verschil tussen de onderscheiden categorieën. De consumptie van voedings- en genotmiddelen is zowel naar waarde als naar hoeveelheid met 3 pCt. gestegen; er heeft een lichte prijsstijging plaats gevonden. De duurzame consumptiegoederen geven zowel naar waarde als naar hoeveelheid een kleine daling — van 2 pCt. — te zien; het prijspeil vertoont een zeer geringe daling. De stijging van de waarde van de overige goederen en diensten (w.o. de huren) van 6 pCt. wordt geheel veroorzaakt door een prijsstijging. De *totale consumptie* ten slotte is, wat betreft de hoeveelheid, in *zeer lichte mate* gestegen; per hoofd van de bevolking vertoont deze een zeer kleine daling.

De betrekkelijk geringe daling bij de duurzame consumptiegoederen geeft wellicht de indruk dat in deze sector de gang van zaken vrij rustig is geweest. De daling van de hoeveelheid van een aantal dezer artikelen welke in 1958 door de handel zijn opgenomen geeft echter een ander beeld. Hoewel deze teruggang niet identiek is met een gelijke daling van de verkoop, blijkt hieruit toch duidelijk dat de handel een voorzichtige houding aannam en met name de voorraden zo beperkt mogelijk hield. De daling van de hoeveelheid door de handel in 1958 ten opzichte van 1957 opgenomen artikelen was als volgt ¹⁾: stofzuigers 5 pCt., wasmachines 16 pCt., haarden en kachels 23 pCt., bromfietsen en rijwielen 12 pCt., personenauto's 20 pCt., scooters 35 pCt., motorrijwielen 60 pCt.

De geldomzetten in het midden- en kleinbedrijf in een aantal branches.

Het spreekt vanzelf dat het zojuist geschetste beeld dat elk der bestedingscategorieën te zien heeft gegeven niet gelijk is aan dat van elk der branches binnen deze categorieën. Wij zullen dit nader bezien aan de hand van het verloop van de omzetten *in geld* in zelfstandige midden- en kleinbedrijven in een aantal branches, waarvoor het Economisch Instituut voor de Middenstand (E.I.M.) maandelijks indexcijfers berekent.

Aan de hand van de gegevens in de volgende tabellen kan de grootte van de procentuele verandering in 1958 worden vergeleken met die in 1957. Het verschil tussen de veranderingen in het eerste halfjaar en die in het tweede halfjaar 1958 geeft voorts een globale indruk omtrent het verloop gedurende dit jaar.

TABEL 2.

Procentuele veranderingen in de geldomzetten van voedingsmiddelen

	1957 t.o.v. 1956	1958 t.o.v. 1957		
		gehele jaar	1e half- jaar	2e half- jaar
Aardappelen, groenten en fruit	+ 2	- 1	+ 7	- 8
Bakkers	+ 8	+ 7	+ 7	+ 7
Kruideniers	+ 5	+ 6	+ 7	+ 5
Melk- en zuivelprodukten	+ 6	+ 7	+ 11	+ 3
Slagers	+ 3	+ 2	+ 2	+ 2

Het verschil van de veranderingen, welke zich in de detailhandel in aardappelen, groenten en fruit hebben voorgedaan, kan grotendeels worden verklaard uit het prijsverloop: hoge prijzen in het eerste halfjaar van 1958 ten gevolge van een slechte oogst van fruit in 1957 en lage prijzen in de tweede helft als gevolg van een overvloedige fruitoogst in 1958.

¹⁾ Ontleend aan C.B.S.: Maandstatistiek van de industrie, februari 1959.

Wat de andere branches betreft valt het op dat de veranderingen in 1958 voor elk dezer branches vrijwel gelijk zijn geweest aan die in 1957. Ten aanzien van de detailhandel in melk en zuivelprodukten zij opgemerkt dat op 1 juli 1957 een aanzienlijke prijsverhoging van melk en melkprodukten heeft plaatsgevonden; de grote stijging in het eerste halfjaar 1958 is dan ook hoofdzakelijk te verklaren uit het prijsverschil.

TABEL 3.

Procentuele veranderingen in de geldomzetten van duurzame consumptiegoederen

	1957 t.o.v. 1956	1958 t.o.v. 1957			
		gehele jaar	1e half- jaar	2e half- jaar	4e kwart.
Textiel	- 2	- 4	- 3	- 4	- 2
Schoeisel	- 2	+ 2	+ 1	+ 4	+ 5
Meubelen	+ 6	0	+ 1	- 1	- 3
Huishoudelijke artikelen	+ 5	0	- 1	0	+ 2
Boekhandel	+ 6	+ 2	- 1	+ 5	+ 5
Kantoorboekhandel	+ 8	+ 2	0	+ 3	+ 5
Goud, zilver, juwelen	+ 3	- 1	- 4	+ 1	+ 4

Het verloop van de omzet was in de sector van de *duurzame consumptiegoederen* in 1957 ongunstiger dan dat in de andere sectoren. Dit ongunstige verloop zette zich in 1958 voort. In een vijftal branches, waar in 1957 nog een stijging te constateren viel, was deze in 1958 in twee branches kleiner, in twee branches nihil, terwijl deze in één branche in een geringe daling is veranderd. De detailhandel in textiel gaf in 1958 een iets sterkere daling te zien dan in 1957. Slechts in de schoenenbranche was het omzetverloop in 1958 iets gunstiger en veranderde de daling welke in 1957 heeft plaats gevonden in een kleine stijging.

Vergelijken wij de *verandering* in het eerste halfjaar van 1958 met die in het tweede halfjaar dan toont de laatste periode in het algemeen een gunstiger beeld (met uitzondering van de meubelbranche). Voor het vierde kwartaal geldt dit in nog sterkere mate. Op laatstbedoelde cijfers afgaande zou men van een zeker herstel kunnen spreken dat zich in het vierde — en soms reeds in het derde — kwartaal openbaarde. Deze indruk wordt bevestigd door het omzetverloop gedurende de *eerste twee maanden van 1959*. In vergelijking met dezelfde periode in 1958 waren de omzetten in alle bovenvermelde branches der duurzame consumptiegoederen gunstiger, met uitzondering van de meubelbranche. Een verbetering viel eveneens in deze periode waar te nemen in alle overige branches waarvoor in dit artikel de indexcijfers zijn vermeld.

TABEL 4.

Procentuele veranderingen in de geldomzetten van genotmiddelen

	1957 t.o.v. 1956	1958 t.o.v. 1957		
		gehele jaar	1e half- jaar	2e half- jaar
Alcoholhoud. en alcoholvrije dranken	0	+ 5	+ 8	+ 3
Banketbakkers	+ 4	+ 5	+ 5	+ 4
Tabaksfabrikaten	+ 9	+ 5	+ 5	+ 4

Voor het gehele jaar vertonen bovenvermelde drie branches een zelfde beeld. Gegeven de rol, die prijsveranderingen hier hebben gespeeld, is de betekenis van eenzelfde stijging van de geldomzet in deze branches echter verschillend. De grote stijging in het eerste halfjaar in

Schrijver geeft eerst een korte schets van de geschiedenis der „investment trusts” in België; deze zijn pas na 1945 tot ontwikkeling gekomen en hebben thans bijna Bfr. 2 mrd. belegd. Vervolgens gaat schrijver uitvoerig in op de onlangs tot stand gekomen wettelijke regeling voor deze, een eigen beleggingspolitiek voerende, beleggingsmaatschappijen. Naar analogie van de Angelsaksische „investment trusts” zijn krachtens deze wettelijke regeling beheer en bewaring der fondsen gescheiden. Ruime aandacht wordt voorts besteed aan de positie van de Bankcommissie die in de uitvoering der regeling een belangrijk aandeel heeft. De bestaande beleggingsmaatschappijen beleggen vooral in buitenlandse effecten, daar de Belgische spaarder geneigd is zelf de Belgische fondsen te beoordelen, doch deskundige hulp bij buitenlandse belegging op prijs stelt. Daar België de komende jaren vermoedelijk een kapitaalexporterend land zal blijven ziet schrijver mogelijkheden voor deze maatschappijen in de Euro-markt.

L'expérience belge en matière de fonds de placement

Le fonds commun de placement est une forme d'épargne de création relativement récente en Belgique.

Malgré un essai infructueux en 1938, il n'y a pas en Belgique de tradition dans le domaine des „Investment Trusts” comme c'est le cas en Grande-Bretagne, aux Etats-Unis et aux Pays-Bas. Une explication au moins partielle de ce fait paraît pouvoir être trouvée dans le fait que, depuis le XIXe siècle, il existe en Belgique plusieurs sociétés holdings qui offrent au public un placement relativement diversifié. Sur le plan pratique, sinon sur celui des principes, l'„Investment Trust” classique (statutaire ou „closed-end”) aurait quelque peu fait double emploi avec les holdings existants.

Le premier fonds de placement belge „Engels Depot” fut créé en 1947 par la „Belgische Maatschappij voor Beleggingsbeheer” (en abrégé B.E.M.A.B.) du groupe „Almanij-Kredietbank”. Comme son nom l'indique, le „Engels Depot” groupe surtout des valeurs anglaises et permit, à l'origine, aux détenteurs de ces valeurs bloquées à Londres, d'en assurer plus facilement la négociabilité.

La B.E.M.A.B. créa également en 1948 le „Dollar Depot”, et en 1949, le „Belgisch Depot”, le premier étant spécialisé dans les valeurs américaines et le deuxième dans les valeurs belges.

Il fallut attendre jusqu'en 1955 pour que la „Société de Gestion de Fonds de Placement”, en abrégé Sogès, et la Banque Lambert, instaurent le „Fonds International de Placement” dont les placements peuvent être faits sans limitation géographique.

La Société belge de Banque procéda en 1956 à l'établissement d'une société de gestion „Geva” qui créa simultanément deux fonds spécialisés en valeurs américaines, le „NAF série A” et le „NAF série B”, le premier ayant un caractère plus spéculatif que le deuxième.

Dernier venu, puisqu'il date de moins d'un an est le „Fonds Fiducem International”, qui émane de l'initiative de la „Société fiduciaire d'émission”, du groupe de la Banque de Bruxelles. Il comprend des valeurs cotées dans les principales bourses européennes et américaines.

(vervolg van blz. 400)

de branche alcoholhoudende en alcoholvrije dranken is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de relatief lage verkoop van gedistilleerd in de eerste helft van 1957. Dit was het gevolg van de reeds vroegtijdig bekende en in januari 1957 doorgevoerde accijnsverhoging, welke tot extra verkopen in november en december 1956 heeft geleid. De omzetsijging bij de tabaksfabrikaten is vrijwel geheel te verklaren uit de prijsstijging van sigaretten in februari 1958.

Samenvattend kan het volgende worden gesteld. De economische ontwikkeling, waarin in de tweede helft van het jaar in verschillende opzichten een verbetering viel te constateren, leidde tot een toename van het inkomen van 3,5 pCt. De particuliere consumptie is, naar waarde met 3 pCt. en naar hoeveelheid met 1 pCt. toegenomen. In de meeste branches heeft in 1958 een stijging van de geldomzet plaats gevonden, welke echter doorgaans geringer

was dan de stijging in 1957; in twee branches bleef de omzet gelijk; in drie daalde deze.

De branches der voedings- en genotmiddelen gaven in het algemeen een stijging te zien welke van ongeveer gelijke grootte was als in 1957. In drie branches was deze echter mede het gevolg van prijsstijging. In de sector duurzame consumptiegoederen kon de omzet niet bevredigend worden genoemd. De toename van de omzet was geringer dan die in 1957 dan wel nihil. In één dezer branches is een daling ingetreden; in een tweede heeft de daling, die in 1957 is begonnen, zich voortgezet.

Wat betreft de verkoop gedurende het jaar zijn er aanwijzingen dat de situatie zich in deze sector sinds het laatste kwartaal enigszins heeft verbeterd. De gegevens van het E.I.M. over de omzetten in de eerste twee maanden van 1959 wijzen in dezelfde richting. Zij tonen ook voor de andere branches in het algemeen een relatief gunstig beeld.

's-Gravenhage.

P. M. VAN NIEUWENHUYZEN, ec. drs.

A l'heure présente, ces fonds de placement créés en Belgique groupent environ 2 milliards de francs belges.

Au 31 décembre 1958

BEMAB Dépôt anglais	£ 678.146	fr. 94.900.000,—
„ „ U.S.	\$ 7.474.857	„ 373.700.000,—
„ „ „ Belge		„ 841.200.000,—
NAF A.	\$ 1.572.482	„ 78.600.000,—
B.	\$ 7.783.549	„ 389.100.000,—
Fonds „Fiducem” international		„ 273.600.000,—
Fonds international de Placement		„ 147.500.000,—
Total		fr. 2.198.600.000,—

Au 31 décembre 1957, le total s'élevait à FB 1.537 millions; à fin 1956, à FB 1.106 millions et il était de FB 953 millions à fin 1955.

Les quatre sociétés de gestion existantes sont toutes l'émanation d'importants groupes financiers. Il est probable que l'instauration récente d'un statut légal des fonds de placement inspirera d'autres initiatives. Il paraît, au moment où ceci est écrit, que un, voire deux fonds nouveaux, sont à l'étude, dont certains seraient dotés de caractéristiques nouvelles.

Statut juridique.

Tous les fonds existants en Belgique ont la forme que, dans la pratique américaine, on appelle „open-end balanced and management mutual fund”, c'est-à-dire un fonds contractuel à capital variable et à gestion libre. Seul un fonds, le NAF B, comporte une limitation de la liberté des gérants dans le choix des valeurs, sous la forme d'une liste de titres autorisés.

De ce fait, et aussi parce que cette formule correspond à l'orientation la plus actuelle de la faveur et des soucis de l'épargnant dans la plupart des pays, la législation récente en cette matière a donné un statut précis aux seuls „open-end funds” sous le nom de „fonds communs de placement”.

Pour des raisons juridiques propres au droit belge qui, rappelons-le, est lui-même inspiré par le code Napoléon, la structure des fonds communs belges est relativement complexe car elle reflète un désir de paraphraser l'institution anglo-saxonne des „trusts”. Ces fonds doivent nécessairement réunir trois organes:

- la masse indivise des participants au fonds;
- le gestionnaire chargé de l'administration et de la gestion du fonds: la société de gestion;
- le dépositaire qui recueille et conserve le patrimoine du fonds pour le compte des participants.

Les fonds belges, sauf un, ont été créés quand n'existait aucune législation particulière les concernant. Cette législation, qui ne fut élaborée qu'en 1957, ne s'est nullement imposée pour empêcher des abus ou pour répondre à des critiques. Ce sont, au contraire, les organisateurs de fonds eux-mêmes, ainsi que le „Comité national pour le Développement de l'Épargne mobilière” qui ont suscité cette législation dans le but de favoriser cette institution nouvelle.

L'esprit de cette législation peut être résumé comme suit. D'une part, un souci légal: la plupart des juristes avaient admis en effet que la structure contractuelle décrite ci-dessus n'avait pas une valeur juridique absolue en droit belge puisqu'elle représentait en réalité une indivision quelque peu irrégulière. Il paraissait souhaitable, pour assurer la stabilité de l'institution, de lui donner ce cadre légal indispensable.

Sur le plan fiscal, aucun texte, ni aucune décision ne permettaient de croire que les fonds de placement ne seraient pas assimilés à des sociétés et taxés sur les revenus, ce qui aurait rendu leur liquidation inévitable. Les gérants de fonds endossaient à cet égard une responsabilité considérable et il leur aurait été difficile de s'engager à long terme sans un texte approprié.

On peut considérer enfin que la législation poursuivait aussi un objectif psychologique. Il est certain en effet que dans une institution telle qu'un fonds de placement, la confiance du public est indispensable et elle doit donc être préservée avec rigueur parce que la formule permet des abus nombreux, parfois difficiles à détecter.

On estima par conséquent qu'une législation constructive à la fois libérale dans son esprit et sévère quant à la discipline qu'elle impose aux fonds de placement, serait un facteur de propagande non négligeable.

On se souvint également que c'est la promulgation de l' „Investment Companies Act” de 1940 qui a fait le succès de ces institutions sur le continent américain.

Dans le même ordre d'idées, on comprit qu'une législation précise faciliterait aux fonds de placement l'effort d'information qu'ils ont à remplir auprès du public et soulignerait avec netteté la différence fondamentale qui les sépare des sociétés financières.

L'ensemble des prescriptions légales et réglementaires définit et le cadre dans lequel peuvent opérer les fonds de placement. Nous examinerons ci-dessous les points essentiels de cette législation:

- la loi du 27 mars 1957 relative aux fonds communs de placement et modifiant le Code des droits-de timbre et le code des taxes assimilées au timbre.

Cette loi donne la définition suivante du fonds commun de placement:

„Sont réputés fonds communs de placement pour l'application de la présente loi, les masses indivises de valeurs mobilières gérées ou administrées, sous quelque forme que ce soit, pour le compte de propriétaires indivis, lorsque, les droits de ceux-ci sont représentés par des titres à ordre ou au porteur ou par des titres qui font ou ont fait l'objet d'une émission publique.

Sont réputés fonds communs de placement belges, les fonds gérés ou administrés en Belgique”.

Cette loi attribue également à la Commission bancaire les pouvoirs de déterminer les conditions d'agrément des sociétés de gestion de fonds communs de placement; elle soumet à l'autorisation de la Commission bancaire toute publication de la société de gestion relative aux fonds qu'elle gère, elle donne à cette commission le pouvoir d'établir certains coefficients de répartition des risques du portefeuille; enfin, l'appel au public pour l'émission pourra être limitée tant au point de vue du montant qu'à celui de la durée.

Cette importante loi règle en outre le statut fiscal des fonds en exemptant de la taxe mobilière les revenus attribués aux détenteurs de parts. Toutefois, alors que la plus-value, c'est-à-dire le bénéfice en capital, qu'un individu détenteur de parts réaliserait ne sera pas taxée, les sociétés industrielles, commerciales ou agricoles sont tenues de porter à leur bilan les parts qu'elles détiendraient, pour une valeur au moins égale à la valeur de remboursement.

- l'arrêté royal du 22 avril 1958 relatif à l'agrément et aux modalités du contrôle des sociétés gérant des fonds communs de placement belges.

Le chapitre premier de cet arrêté précise l'ensemble des conditions nécessaires à l'agrégation des sociétés de gestion par la Commission bancaire :

- la société de gestion doit revêtir la forme de société anonyme dont les actions sont nominatives. Le capital libéré sera de 5 millions de francs belges au moins, cependant que le capital augmenté des réserves devra être égal à 1/100e de la valeur globale des fonds communs de placement qu'elle gère ou administre;
- la société de gestion devra faire la preuve qu'elle dispose de l'organisation financière et technique capable d'exercer sa fonction;
- au moins un des commissaires de la société de gestion devra être reviseur d'entreprise ou de banque.

Le chapitre deux détermine les modalités de contrôle et donne tous pouvoirs à la Commission bancaire pour prendre connaissance de l'ensemble des livres, correspondance, procès-verbaux et tous documents quelconques de la société de gestion.

c) l'arrêté ministériel du 8 avril 1958 approuvant l'arrêté de la Commission bancaire du 3 avril 1958 relatif aux fonds communs de placement belges.

Le règlement de la Commission bancaire envisage d'une façon très précise la manière dont peut fonctionner le fonds de placement.

La section 1 (Dispositions générales) définit ce qu'il faut entendre par le gérant, le dépositaire, les participants, les certificats et le règlement de gestion. Un autre article met également en évidence le fait que le nombre de certificats ne pourra être limité par le règlement de gestion.

La section 2 (Du gérant) traite des obligations du gérant dont l'essentiel peut être résumé comme suit :

- les opérations du fonds ne pourront avoir pour objet de faciliter l'exercice du contrôle d'une société quelconque par le gérant, le dépositaire, un participant ou un tiers. Le gérant ne pourra pas se porter contrepartie d'opérations faites pour le compte du fonds;
- le fonds ne comportera, outre des valeurs mobilières, que des avoirs en compte à vue ou à terme; il ne pourra contracter d'emprunts;
- dans le cadre de la politique de placement du fonds, la gérante ne pourra utiliser plus de 1/20e des avoirs du fonds à l'acquisition de titres d'une société quelconque de droit privé; le fonds ne pourra contrôler plus de 1/20e des votes possibles dans une société;
- toutes les opérations boursières autres que les achats ou les ventes purs et simples au comptant ou à terme sont interdites;
- le gérant doit procéder à certaines publications périodiques en ce qui concerne les cours du fonds, la composition du portefeuille, le nombre de parts émises et remboursées; il doit publier également un rapport annuel de gestion.

La section 3 traite du rôle du dépositaire. Celui-ci doit nécessairement être une des banques belges inscrites à la liste établie par la Commission bancaire. Tout comme pour la responsabilité du gérant, aucune convention ne pourra réduire ou dégager celle de ce dépositaire.

La section 4 (Des participants) affirme le principe de l'égalité de tous les détenteurs de parts; elle spécifie également que l'ensemble des revenus du fonds devra être distribué, tandis que les plus-values de réalisation ne pourront l'être.

La section 5 (Des dispositions diverses) ne permet au gérant de mettre fin à ses obligations que dans les deux cas suivants :

- lorsque ses obligations de gérant sont reprises par un autre gérant et que cette substitution est faite dans le cadre du règlement de gestion;
- lorsque le gérant estime devoir mettre fin au fonds dans l'intérêt des participants.

Le contrôle de la Commission bancaire s'exerce donc en deux stades :

- agrégation de la société de gestion.
- autorisation d'émission pour chaque fonds en particulier.

Si la Commission bancaire a reçu des pouvoirs considérables, qui viendront d'ailleurs à échéance en 1961 lorsque cette législation sera revue, il faut mentionner qu'il existe néanmoins une clause d'appel auprès du Ministre des Finances dans l'hypothèse d'un conflit entre la Commission et une société de gestion.

A première vue, ce contrôle semble être extrêmement sévère, mais il ne faut pas oublier qu'avant l'adoption de cette législation, les sociétés de gestion entretenaient déjà une étroite collaboration avec la Commission bancaire, qui a dans ses attributions le contrôle des émissions de titres. Cette collaboration a toujours été fructueuse tant pour les sociétés de gestion que pour la Commission elle-même qui avait à se forger une politique et une jurisprudence en cette matière assez nouvelle en Belgique.

En pratique, le contrôle de la Commission bancaire porte non seulement sur la surveillance des conditions de création des fonds de placement, mais aussi sur leur existence journalière. Ce contrôle ne porte en aucune façon sur la substance dont ils sont composés, mais bien sur les faits des gérants et sur les informations qu'ils fournissent aux participants.

Il est à signaler que l'effort essentiel de la Commission bancaire paraît porter sur les publications faites aussi bien à des fins d'information qu'à des fins de propagande; elle s'assure que ces publications soient objectives et complètes et surtout que les gérants fournissent aux participants des détails vraiment complets sur la gestion des capitaux qui leur sont confiés.

Diffusion des fonds.

Malgré la diversité des fonds de placement et le succès indéniable de certains d'entre eux, il paraît cependant que les fonds de placement ne sont pas encore acclimatés dans l'atmosphère financière et boursière belge.

Le grand public ignore encore souvent leur existence et n'a guère compris leur principe. Un effort de propagande sera fait sans doute pour l'amener à cette forme d'épargne. On espère que la Commission bancaire permettra dans ce but aux émetteurs de recourir à des méthodes de propagande plus actives, semblables à celles utilisées dans d'autres pays, notamment en Allemagne.

Signalons un développement intéressant dans le domaine de la diffusion des fonds, c'est l'introduction récente du Fonds international de Placement à la cote de la bourse de Bruxelles, ce qui pour la première fois permet à cet organisme de faire appel non plus à la clientèle traditionnelle des banques mais au public boursier en général.

On ne manquera pas de remarquer que les fonds de placement composés de valeurs belges restent peu nombreux et que jusqu'à présent, ceux qui existent sont surtout

Dit artikel bevat het vervolg der bespreking van het door de hoogleraren Thurlings, Heere en Oendorff voor de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Noord-Limburg samengestelde jubileumgeschrift. Een overzicht wordt gegeven van de huidige en vermoedelijk toekomstige betekenis der delfstoffenwinning. Daarna volgt een beschrijving van ontstaan en ontwikkeling der Noord-Limburgse industrie. Uit de spreiding van het aantal industriële vestigingen na 1945, waarvan 49 pCt. in het conglomeraat Venlo-Beesel en 51 pCt. daarbuiten kwam te liggen, blijkt een tendens tot decentralisatie. De aandacht wordt gevestigd op enkele conjuncturele en structurele aspecten der industrialisatie. Voorts wordt gewezen op de samenhang tussen deze ontwikkeling en de eisen aan leidinggevende figuren, arbeiders en financiering te stellen, waarbij o.a. het onderwijs na de lagere school ter sprake komt. Besloten wordt met een kort overzicht van de structuur van ambacht en detailhandel en enkele aantekeningen over enige sociale aspecten.

De sociaal-economische structuur van Noord-Limburg (II)¹⁾

De delfstoffenwinning.

Deze omvat in Noord-Limburg turf en turfstrooisel, klei, grind, beton- en metselzand en in de toekomst ook steenkool. De afgraving van de Peelvelden voor de verkrijging van turf en turfstrooisel is langzamerhand beduidend verminderd. Afnemende vraag naar turf en geleidelijke uitputting der veenreserves hebben daartoe geleid.

Een belangrijk probleem zal de verkrijging van klei zijn bij uitputting van de bodemvoorraad in het eigen gewest. De winning geschiedt nu al voor een groot deel in uiterwaarden van de Maas. Daarnaast betrekken vele bedrijven reeds klei uit vindplaatsen buiten het rayon (Midden- en Zuid-Limburg, West-Duitsland), zij het dan dat zulks ook gebeurt om tegen een mogelijke prijsstijging van de grondstof door eigen voorraad gedekt te zijn. Naar het oordeel van de auteurs zal de keramische industrie in elk

geval op de kleireserves die in het gewest nog aanwezig zijn, geen duurzame uitbreiding van de produktie kunnen baseren.

De nationale grindbehoefte wordt thans door baggeren in de Maas-uiterwaarden, speciaal tussen Belfeld en Roosteren, voor 95 pCt. bevredigd. Vooral in het noordelijkste deel van het rayon bevinden zich zandlagen die bruikbaar beton- en metselzand opleveren. Op enige plaatsen is men tot afgraven overgegaan.

De ontginning van het in 1906 ontdekte Peelkolenveld acht men nog „toekomstmuziek”. De realisering daarvan betekent een structuurverandering die de samenleving voor een zwaar aanpassingsproces zal plaatsen.

De winning van klei, grind en zand leidt tot belangenconflicten met de landbouw. Een daarvan is dat door het baggeren van

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel werd gepubliceerd in „E.S.B.” van 6 mei 1959.

(vervolg van blz. 403)

orientés vers les valeurs étrangères. C'est là le résultat d'une situation de fait. L'épargnant belge aime travailler lui-même en bourse pour ce qui est des valeurs locales, mais a besoin d'une aide professionnelle en ce qui concerne les valeurs étrangères qu'il ne connaît guère et qui, à quelques exceptions près, ne sont pas populaires à la bourse de Bruxelles.

D'autre part, en Belgique, le marché des valeurs locales est, généralement fort étroit, ce qui rend impossible actuellement une multiplication sensible des placements en valeurs belges par les fonds communs.

- Le point le plus important cependant paraît être que malgré les succès rencontrés et les difficultés présentes, les fonds communs de placement semblent introduire progressivement le placement mobilier dans des milieux qui avaient renoncé à ceux-ci ou même dans certains cas, dans ceux qui y étaient totalement fermés.

Les fonds communs ont également un rôle à jouer dans le placement des capitaux des organismes institutionnels, des fonds de pension et des fondations les plus diverses qui récoltent une part croissante de l'épargne privée et dont les problèmes de placement sont sans cesse plus complexes. Pratiquement rien n'a encore été fait dans ce domaine en Belgique, pour diverses raisons d'ordre psycho-

logique ou pratique et, ici encore, il faudra un long effort de persuasion et d'adaptation.

Dans ce sens, la spécialisation de la plupart des fonds belges dans un type de placement particulier (growth fund, valeurs américaines ou anglaises) — par opposition au *balanced fund* — nous paraît être un facteur favorable. En effet, elle permet de réaliser la diversification nécessaire des risques sans tomber dans un éparpillement stérile. Elle permet aussi à l'investisseur de sélectionner un fonds dont les objectifs se rapprochent de ceux qu'il poursuit lui-même.

La Belgique rencontre un très sérieux problème d'effritement de son marché financier en raison de l'absence de création d'industries nouvelles et du vieillissement des industries existantes, ce qui a conduit dans les dernières années à des exportations massives de capitaux vers l'étranger. Cette exportation s'est faite souvent dans de mauvaises conditions et a amené des pertes considérables.

A l'avenir les fonds de placement devraient rassembler ces capitaux épars afin de contribuer à une meilleure utilisation des ressources disponibles dans le cadre du Marché commun et contribuer ainsi à la naissance d'un véritable marché financier européen.

Brussel.

RAYMOND L. LARCIER.

grind in de uiterwaarden — als niet de nodige voorzieningen worden getroffen — honderden hectaren voor de landbouw verloren gaan. In agrarische kringen was men zeer ontstemd over het achterwege blijven van die voorzieningen (het dichten van de ontstane gaten). Onlangs is te dezer zake een regeling getroffen. Over de daarvan te verwachten resultaten zijn de meningen nog verdeeld.

Betreffende het thema „steenkool” heeft het Dagblad voor Noord-Limburg opgemerkt dat de rapporteurs geen aandacht hebben geschonken aan de zuigkracht die de Beatrix-mijn eerlang allerwaarschijnlijkst op het Noord-Limburgse arbeidspotentieel zal uitoefenen. Verwacht mag immers worden dat vele jonge arbeidskrachten uit het rayon zich bij de op betrekkelijk korte afstand gelegen nieuwe mijn zullen aanmelden. Het blad neemt aan dat de „Beatrix” een niet onbelangrijk deel van de groeiende beroepsbevolking zal opnemen.

De industrie.

Met instemming halen de hoogleraren uit de vijfde industrialisatienota aan dat de Regering ook een ingrijpen in de prijsverhoudingen van produktiefactoren tot het regionale industrialisatiebeleid rekende, bijv. door subsidiëring van industrieparken. Op deze wijze meende zij jonge industrialiserende gemeenten tegen de „vestigingsplaatsconcurrëntie” van oudere industriegebieden te moeten beschermen. Dit doet, zoals de schrijvers opmerken, enigszins denken aan de opvoedende bescherming waarvoor Friedrich List het eerst als pleitbezorger optrad.

De auteurs geven een vrij uitvoerige beschrijving van ontstaan en ontwikkeling der Noord-Limburgse industrie. Enkele hoofdpunten van dit interessante stuk economische geschiedenis stippen wij aan.

Geïnspireerd door het voorbeeld dat John Cockerill te Seraing had gegeven, richtten twee Tegelenaars in 1854 ter plaatse een, nóg bestaande, ijzerfabriek op die de stoot zou geven tot de thans in Tegelen en omgeving bloeiende metaalindustrie.

In de decennia rond de eeuwwisseling werd bij de in Tegelen en aangrenzende plaatsen bestaande produktie van dakpannen en bakstenen die tot dan toe in ambachtelijke vorm was uitgeoefend, steeds meer tot mechanisatie over gegaan. Ook kwam toen een aantal gresbuisfabrieken tot stand. Een en ander bevorderde de metaalindustrie.

Omstreeks 1880 begon in Venlo de industriële ontwikkeling: oprichting van een boterkleurselafabriek (thans een internationale onderneming op het gebied van chemische produkten en copieerapparaten) en van de gloeilampenfabriek Pope. In de jaren negentig werden de grondslagen gelegd van de tegenwoordige enveloppen- en beeldenindustrie.

Na de eerste wereldoorlog was de periode 1919-1930 er een van uitbreiding en modernisering. Vooral in het gebied Venlo-Beesel verrezen tal van fabrieken van uiteenlopende aard. In de bedrijfstak „dakpannen” voltrok zich een sterke concentratie. Zelfs in de depressiejaren na 1930 werden nog enige industriële vestigingen in het leven geroepen.

Toen de tweede wereldoorlog ten einde was, trad na het eerste herstel van de oorlogsschade opnieuw een periode van industriële expansie in. Deze expansie werd krachtig bevorderd door de industrialisatiepolitiek van onze Regering die op de wetten van 23 juli 1952 betreffende de deelneming van het Rijk in de ontwikkeling van daarvoor aangewezen gebieden was gebaseerd. Tot die gebieden behoorde noordelijk Limburg.

Wij ontlenen nu aan de studie enige gegevens betreffende het karakter van de hedendaagse gewestelijke industrie.

De industriële bedrijven zijn in het algemeen niet groot. In 1954 waren in die bedrijven gemiddeld ca. 57 man personeel werkzaam bij een rijksgemiddelde van ca. 87. Het kleinere bedrijf overheerst, het middelgrote is behoorlijk vertegenwoordigd, terwijl het grote slechts in geringe mate voorkomt. Bedrijven met 100 of minder arbeiders maken de overgrote meerderheid uit. De bedrijven met meer dan 100 werknemers, hoofdzakelijk tot de aardewerk- en metaalindustrie behorend, worden vooral in het bekende industriegebied aangetroffen.

Van de 159 industriële bedrijven, in 1954 bestaande en vóór 1 januari 1945 gesticht, was 73 pCt. in het industriële conglomeraat gevestigd en 27, pCt. daarbuiten. Daarentegen kwam van de 68 vestigingen, in 1954 bestaande en na 1 januari 1945 tot stand gebracht, 49 pCt. in en 51 pCt. buiten het conglomeraat te liggen. Hieruit spreekt een tendens tot decentralisatie.

Er bestaat een samenhang tussen de latere industriële vestiging buiten het gebied Venlo-Beesel en de hierboven vermelde industrialisatiepolitiek. Dit blijkt hieruit dat die vestiging hoofdzakelijk in het als ontwikkelingsgebied aangewezen noordelijkste deel van Limburg en in enkele als industrialisatiekernen gekwalificeerde gemeenten plaatsvond.

De hoogleraren geven nog een beoordeling van de industriële situatie in Noord-Limburg. Enkele grondgedachten geven wij weer. Zij bezien die situatie onder conjunctureel en onder structureel aspect. Conjunctureel bezien, zijn er gunstige omstandigheden. Zo is er een vrij aanzienlijke verscheidenheid van bedrijfstakken, terwijl de ruime industriële afzet op de binnenlandse markt een tegenwicht vormt t.o.v. de gevolgen van buitenlandse handelspolitieke maatregelen op agrarisch gebied (zolang de Euromarkt niet verwezenlijkt is!).

Structureel is het van groot belang dat de industrialisatie slaagt: uitweg voor de bevolkingstoename en bevordering van de tendens tot vergroting van de kleinere agrarische bedrijven (in ons vorig artikel besproken). Uit structureel oogpunt beschouwd, verdient het verder aanbeveling dat zich op bepaalde plaatsen een zekere concentratie voordoet zowel van gelijk- als van ongelijksoortige industriële vestigingen. Voordelen daarvan zijn o.a. verbreding en meerdere soepelheid van de arbeidsmarkt, gemakkelijker contact tussen ondernemers en hoger personeel, mogelijkheid van een geschakeerder nijverheidsopleiding.

Spreading van de industrie over vele gemeenten zou de verkeerde weg zijn. De „opvoedende bescherming” zal slechts dan maximaal rendement afwerpen, wanneer het eerst de gemeenten welke de kans bieden betrekkelijk spoedig ook zonder kunstmiddelen ondernemers aan te trekken, geïndustrialiseerd worden. Op verschillende gronden schijnt Venray het meest aan het gestelde criterium te voldoen, mits de verkeerssituatie in de betreffende streek de nodige verbeteringen ondergaat.

Daar het gebied Venlo-Beesel nog steeds grote aantrekkingskracht op nieuwe industriële ondernemingen uitoefent, doch zich vooral in Tegelen en ook in Venlo-stad (buiten Blerick) ernstige ruimteproblemen voordoet, is het noodzakelijk dat tussen Venlo, Tegelen en aangrenzende gemeenten spoedig een nauwe planologische samenwerking tot stand komt en een streekplan ontworpen wordt. Aan het slot van hun studie gaan Prof. Thurlings c.s. nog verder. Zij stellen daar de vraag of het vermetel is, als men in de toekomst een dichtbevolkt stadsgebied ziet oprijzen dat Venlo-stad, Tegelen en een aantal aan weerszijden van de Maas gelegen complexen omvat en waarvan de beide stadsdelen door twee bruggen verbonden zijn.

De steeds voortschrijdende ontwikkeling van de techniek en al wat daarmee samenhangt stellen nieuwe eisen aan de leidinggevende figuren, aan de arbeiders en aan de financiering. In dit verband is op bestaande althans mogelijke feilen en tekorten te wijzen, zoals weinige grotere ondernemingen met academisch gevormde krachten in hun staf, wellicht onvoldoende gelegenheden voor het volgen van elementair of voortgezet nijverheidsonderwijs, uit een oog-

punt van gezonde financiering al te lang voortbestaan van de gesloten familievennootschap, ontbreken van beursnotering voor de aandelen van alle Noord-Limburgse grootbedrijven. Waarschijnlijk zal in het laatste tekort eerlang moeten worden voorzien. De vraag wordt gesteld of men reeds voldoende voorbereid is op de veranderingen die zich dan in het ondernemingsbeleid moeten voltrekken.

De suggestie van de hoogleraren om de verdere industrialisatie vooralsnog alleen in het conglomeraat met naaste omgeving en in de gemeente Venray te bevorderen, heeft in bepaalde gemeenten van het noordelijk en westelijk deel van het gewest teleurstelling gewekt. In pers en vertegenwoordigende lichamen is die teleurstelling tot uiting gekomen.

Men is van oordeel dat die suggestie welke overeenstemt met het voornemen der Regering om het aantal aangewezen industrialisatiekernen in te krimpen, met de bijzondere omstandigheden van het gewest onvoldoende rekening houdt. Aangevoerd wordt dat die inkrimping voor gemeenten welke op grond van de aanvankelijke ministeriële planning reeds verschillende maatregelen hadden genomen (aanleg van industrieterreinen enz.), nog slechts de nevenfunctie overlaat leverancier te zijn van arbeidskrachten. Daarnaast is het grote bezwaar dat ze aan omvangrijke groepen arbeiders een pendel oplegt over een afstand van 20 tot 30 km en meer met alle daaraan verbonden bezwaren.

Speciaal in verband met deze kritiek heeft het Dagblad voor Noord-Limburg Prof. Thurlings onlangs een interview afgenomen. Aan de daarbij door hem gegeven uiteenzetting is het volgende ontleend.

Noord-Limburg heeft een zeer gunstige geografische gesteldheid; het ligt a.h.w. midden in de vliegbaan Rotterdam-Ruhrgebied. Nu is de industrie van het Ruhrgebied in opmars naar de Nederlandse grens, terwijl voor de randstad Holland de meest logische industriële expansie dezelfde richting uitgaat. Een bij de nieuwe verhoudingen van de Euromarkt in Europees verband geplaatste bedrijvigheid zal zeer concurrerend moeten zijn en dat vereist veelal een standplaats in een industrieel centrum. Het gebied Venlo-Beesel kan als zo'n centrum worden beschouwd. Daarnaast vertoont Venray het meest „verstedelijkte” beeld, zodat in deze gemeente stimulerende overheidsmaatregelen — hier vooral verkeersontsluitingen — het meeste rendement beloven.

Voor de kleinere kernen zou een overgangsregeling getroffen kunnen worden: vestiging van kleinere bedrijven met eventueel verstrekken van premies voor de stichting van industriële gebouwen totdat de reeds aangelegde industrieterreinen zijn volgebouwd.

Een zeker deel van de aanwas der arbeidskrachten zal echter naar grotere centra afgestoten moeten worden hetzij definitief, hetzij in pendelverkeer met frequenter gemaakte verkeersvoorzieningen.

Bij dat alles is te bedenken dat het er niet om gaat hoe wij het graag zouden willen, maar hoe het onder de feitelijke omstandigheden moet gebeuren.

Tegen het verwezenlijken van het „droombeeld” dat Venlo-Tegelen c.a. in een verdere toekomst één stadsgebied vormen, heeft het gewestelijk orgaan zich al bij voorbaat verzet. Het grote, historisch gegroeide verschil tussen het Venlose en het Tegelse volkskarakter is er o.a. tegen aangevoerd. Wanneer zich in de toekomst inderdaad de ontwikkeling voltrekt die de auteurs verwachten, zou o.i. een intercommunale samenwerking op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen of het optreden van een bovengemeentelijk lichaam de voorkeur verdienen boven het opgaan van de delen van het conglomeraat in één grote stadsgemeente.

Ambacht en detailhandel.

Onder ambacht en detailhandel die de auteurs, ook wat het ambacht betreft, als verzorgende bedrijfstakken beschouwen, brengen zij de bedrijven welke de betreffende ondernemers zelf blijkens hun opgaven aan het Centraal Registratiekantoor voor Detailhandel en Ambacht tot de ene resp. de andere bedrijfstak rekenen.

Uit een bewerking van materiaal van bovengenoemd kantoor valt op te maken dat in Venlo bepaalde ambachten (bijv. automobiel- en garagebedrijf, meubelmakers-

bedrijf) een centrale functie uitoefenen, m.a.w. ook bewoners van omliggende gemeenten, op ruimere schaal bedienen. In Tegelen (o.a. houtwarenambacht) en Venray o.a. (kleermakerij) is dat tot op zekere hoogte eveneens het geval.

Uit gegevens van hetzelfde kantoor welke de detailhandel betreffen, blijkt dat Venlo het primaire winkelcentrum van Noord-Limburg is, daarnaast enige andere gemeenten, waaronder Tegelen, secundaire centra zijn. Venlo neemt hier een zeer gunstige positie in. Zijn afzetgebied dat door de aantrekkingskracht van gemeenten als Nijmegen en Eindhoven alsmede door de landsgrens wordt ingeperkt, omvat ca. 140.000 personen. Uiteraard is de zuigkracht die Venlo op hen uitoefent, geringer naarmate ze op grotere afstand wonen.

In de detailhandel is parallelisatie een vrijwel normaal verschijnsel. Verder valt in het algemeen tussen meer geurbaniseerde en plattelandsgemeenten geen belangrijk verschil waar te nemen in de mate waarin het verschijnsel zich voordoet. Alleen bij de ambachten buiten de voedselvoorzieningssector is de parallelisatie op het platteland doorgaans relatief hoger dan daarbuiten.

Ook in Noord-Limburg ondervindt de middenstand de concurrentie van grootwinkelbedrijven en verbruikscoöperaties. Vrijwillige filiaalbedrijven en inkoopcombinaties zijn daartegen een van de verweermiddelen; 65 pCt. van de kruideniers en 12 pCt. van de textielhandelaars maken er gebruik van.

Op grond van omzetcijfers over 1950 die echter slechts met grote reserve gebruikt kunnen worden, is aan te nemen dat toen betrekkelijk vele bedrijven welke detailhandel of voedselvoorzieningsambachten uitoefenden, onder de grens bleven van economische exploitatie. De schrijvers zijn evenwel van mening dat sindsdien een zekere sanering is ingetreden doordat de positie welke de industrie haar werknemers biedt, kleine middenstanders ertoe bracht hun bedrijfjes op te heffen en naar de industrie over te gaan.

De voortgang van het industrialisatieproces zal voor ambacht en detailhandel tot verruiming van afzet en vergroting van het aantal verkooppunten leiden, mits de middenstand, gesteund door planologisch beleid en soepele vestigingsvoorschriften, zich weet aan te passen. Toenemende betekenis van het primaire winkelcentrum en van de secundaire centra mag ook verwacht worden.

In verband met het feit dat een te klein aantal jeugdigen aan de opleidingscursussen deelneemt en in het merendeel der verschillende branches een sterke „vergroezing” van de ondernemers valt waar te nemen, mag de vraag gesteld worden of de middenstand voldoende veerkracht heeft om zich te handhaven. Blijkens een ingestelde enquête is in een groot aantal bedrijven geen opvolger aanwezig.

In het deel van de studie waarin enige sociale aspecten behandeld worden, komen achtereenvolgens *het onderwijs na de lagere school* en een sociologische benadering van *het platteland in overgang* aan de orde. Wegens de beperkte plaatsruimte moeten wij ons bij deze onderwerpen tot enkele zeer beknopte aantekeningen bepalen.

Er bestaan in Noord-Limburg en naaste omgeving tal van scholen waaraan resp. nijverheids-, land- (tuin-)bouw- en theoretisch onderwijs wordt gegeven (het laatstgenoemde vnl. gymasiaal-, H.B.S.- en U.L.O.-onderwijs). Toch zijn er nog tekorten, speciaal wat het lager en meer uitgebreid technisch onderwijs betreft.

Van de jongens die van 1950 t/m 1954 in Noord-Limburg de lagere school verlieten, ging ruim 61 pCt. tot het volgen van voortgezet dagonderwijs over (Nederlands gemiddelde in 1956 64 pCt.). Van hen koos ca. 49 pCt. theoretisch-, ca. 33 pCt. nijverheids- en ca. 18 pCt. land- of tuinbouwonderwijs.

In de latere jaren nam de belangstelling voor de lagere technische scholen sterk toe, die voor het landbouwonderwijs nam beduidend af, terwijl zij voor het theoretisch onderwijs aldoor steeg. Opmerkelijk zijn de grote belangstelling voor nijverheids- en theoretisch onderwijs in het noordelijk deel van het gewest (Gennep en omgeving), de geringe in Tegelen en de zeer geringe in Horst. De uitgesproken voorkeur voor theoretische vorming doet de schrijvers de vraag stellen of het — vermeende — sociale distinctief van het „witte boord” nog te sterk lokt.

In het sociologisch hoofdstuk worden de gezinsstructuur, de dorpsstructuur, de instelling tegenover de arbeid en de vrijetijdsbesteding behandeld.

Er wordt op gewezen dat de industrialisatie de gezinsstructuur van de kleine agrariërs die naar de industrie overgaan, op diep ingrijpende wijze beïnvloedt: de sfeer van werkmilieu verdwijnt, die van leefmilieu neemt toe; de grote openheid t.o.v. de dorpsgemeenschap gaat geleidelijk in een zekere geslotenheid over (de belangen lopen niet meer zo evenwijdig).

In kleine agrarisch geïoriënteerde dorpsgemeenschappen doet de informele structuur die spontaan of uit traditie is gegroeid, zich krachtig gelden. Dit betekent o.a. dat bepaalde personen op grond van een algemene erkenning informeel gezag uitoefenen. Bij voortgang van het industrialisatieproces en het groter worden der dorpen wordt het accent echter steeds meer van de informele structuur verlegd naar de formele die op uitdrukkelijke regelingen steunt. De zo juist bedoelde personen boeten dan voortdurend aan gezag in. Uiteraard gaat dat min of meer met spanningen gepaard.

De agrariër is zeer sterk op de arbeid ingesteld. Hij heeft doorgaans een grote dosis plichtsbef en verantwoordelijkheidsgevoel en schrikt niet voor overwerk terug. Die eigenschappen pleegt hij na zijn overgang naar de industrie te behouden. De werkgevers zijn dan ook zeer gesteld op arbeiders uit het Noord-Limburgse platteland.

Boeren en middenstanders blijven bezig zolang er werk vericht moet worden. Er bestaat voor hen geen scherpe scheiding tussen arbeid en vrije tijd; deze liggen in elkaars verlengde. Anders is het bij fabrieksarbeiders en kantooremployés. Tal van omstandigheden maken het verklaarbaar dat zij de vrije tijd bewust tegemoet treden en daarmee iets willen doen: het probleem van de vrijetijdsbesteding. Verschillende in Noord-Limburg min of meer in zwang zijnde ontspanningsvormen worden besproken. De overgang van werkmilieu naar leefmilieu welke zich in vele gezinnen voltrok, deed de behoefte aan vrijetijdsbesteding sterk toenemen. In de dorpen wordt daarin nog niet voldoende voorzien.

In de nieuwjaarsrede die de Voorzitter van de K.v.K. voor Noord-Limburg, de kortelings plotseling overleden heer Custers, op 8 januarijl. hield, werd uiteraard aan de studie der hoogleraren ruime aandacht geschonken. De spreker noemde de studie terecht geslaagd en zag er een belangrijke impuls in voor de verdere ontwikkeling van het gewest, mits de instanties en personen die het aangaat, op basis van de gegeven analyse, tijdig tot onderling overleg en gemeenschappelijke activiteit komen.

Hij releveerde daarna enige kritische vragen die speciaal t.a.v. de omvang der studie waren gesteld en antwoordde daarop dat een werk als het onderhavige nooit uitputtend kan zijn. De auteurs stellen zelf dat hun analyse een eerste terreinverkenning is en een aansporing tot nader onderzoek. Deze aansporing strookt geheel met de zienswijze van de heer Custers die bij leven voor de bevordering van de welvaart van het rayon zeer veel presteerde. Moge zij ter harte worden genomen en moge daarop ook een veelzijdige activiteit volgen. Zonder een en ander zou het „palma sub pondere crescit” voor de even actieve als sympathieke bevolking van Noord-Limburg niet bewaarheid worden!

Naschrift.

In de loop van april heeft Minister Zijlstra aan een zestal provinciale besturen, waaronder het bestuur van Limburg, mededelingen verstrekt omtrent het nieuwe, sterk op spreiding van de bedrijvigheid geïoriënteerde industrialisatiebeleid, voor zover dat op hun provincies betrekking heeft.

Volgens die mededelingen wil de Regering financiële steun verlenen voor de industrialisatie van voorlopig 16 primaire ontwikkelingskernen (plaatsen die de meeste kansen bieden om werkgelegenheid aan te trekken voor de beroepsbevolking van de betreffende streken) en van voorlopig 20 secundaire, principiële spoediger aflopende ont-

wikkelingskernen (plaatsen die bij het beleid betrokken zijn om zoveel mogelijk aan wensen van de besturen tegemoet te komen). De aangewezen kernen bevinden zich goedgevoel in zgn. expulsiegebieden, gebieden van waaruit een regelmatige stroom van migranten naar het overige Nederland, vooral naar het westen, afvloeit en die voornamelijk in de drie noordelijke provincies en in Zeeland worden aangetroffen. Daarentegen heeft Limburg slechts de toewijzing gekregen van één primaire kern, Weert, en van twee secundaire kernen, de Noord-Limburgse plaatsen Panningen en Venray.

In Noord-Limburg is hierdoor grote teleurstelling gewekt. Het gewestelijk orgaan is de tolk daarvan. Het betreurt dat Venray maar als kern van de tweede categorie gewaardeerd is en dat het noordelijkste deel van het gewest geheel buiten de ministeriële plannen bleef. Door dit laatste wordt, zo betoogt men, vooral de bij de vorige industrialisatiepolitiek tot stand gebrachte doch nog niet voltooide kern Bergen zwaar getroffen, terwijl zij toch reeds zeer bevredigende resultaten heeft opgeleverd. Verder wordt opgemerkt dat de Minister, speciaal wat Noord-Limburg betreft, al te weinig rekening heeft gehouden met de moeilijkheden die zich in een betrekkelijk nabije toekomst zullen voordoen, als de natuurlijke aanwas der beroepsbevolking niet door de bestaande werkgelegenheid kan worden opgevangen. Dit wekt teneer de verwondering van het blad, omdat volgens de laatste industrialisatienota naast de expulsiegebieden ook de streken waarin de bewustemoeilijkheden te verwachten zijn, voor toepassing van het industrialisatiebeleid in aanmerking komen.

Het orgaan wijst er echter op dat de welvaart van het gewest nog het meest door verkeersontsluitingen wordt gediend. Zo acht men een snelle aanleg van de E 3-weg Eindhoven-Venlo die primair voor nationaal en internationaal verkeer uitermate belangrijk is, daarnaast voor Noord-Limburg van meer betekenis dan de aanwijzing van hoeveel regionale kernen ook. Maar voor een spoedige totstandkoming zal bij het Departement van Verkeer en Waterstaat aangeklopt moeten worden (kosten rond f. 65 miljoen!).

Horst.

M. A. BAUMCHEN, ec. drs.

INGEZONDEN STUK

Eén recht in plaats van twee averecht?

Prof. Dr. H. J. Frietema te Rotterdam schrijft ons:

Onder deze titel is in het nummer van 1 april jl. een beschouwing opgenomen van de hand van de heer Mr. Th. S. IJsselmuiden, die daarin de indruk geeft als zou van een fiscale discriminatie ten gunste van coöperaties sprake zijn, een discriminatie die de concurrentieverhoudingen volkomen scheef zou trekken en die in feite de oorzaak zou zijn van de krachtige ontwikkeling van de coöperatie in ons land. Het is ter compensatie van deze indruk dat wij gaarne het volgende onder de aandacht van de lezers van dit weekblad willen brengen.

In de eerste plaats kan het goed zijn te constateren dat van een verschil in fiscale behandeling van coöperaties en niet-coöperatieve ondernemingen geen sprake is, voor zover het gaat om de belastbaarheid op grond van het besluit op de vennootschapsbelasting van dat deel van de „winst” dat in de onderneming blijft. M.a.w.: de coöperaties betalen de volle vennootschapsbelasting voor zover van eigen kapitaalvorming sprake is. De bewering dat de zgn. fiscale discriminatie uit de bezettingstijd dateert, is onjuist.

Blijft over de vraag of van een onverantwoorde fiscale discriminatie kan worden gesproken wat de nabetalings van coöperaties aan haar leden betreft ¹⁾. Teneinde de aard van deze nabetalings goed te begrijpen stelle men zich een coöperatieve zuivelfabriek voor, waarvan de leden de onderneming van grondstof voorzien. De betaling van deze grondstof geschiedt in twee etappes, namelijk een voorschotbetaling zodra mogelijk na de aflevering en een eindafrekening aan het einde van het boekjaar. Deze eindafrekening is mede afhankelijk van de opbrengst van de gefabriceerde zuivelprodukten. Aangezien het een onverantwoorde betalingspolitiek zou zijn te hoge voorschotprijzen uit te betalen, heeft de uiteindelijke afrekening begrijpelijkerwijze steeds het karakter van uitkeringen, van nabetalings. Deze prijspolitiek wordt niet uitsluitend door coöperatieve zuivelfabrieken maar ook wel door niet-coöperatieve fabrieken toegepast.

Het is zonder meer duidelijk dat deze nabetalings niet met winst mogen worden vereenzelvigd. Deze nabetalings zijn namelijk het gevolg van de uitbetalingspolitiek van de coöperatie. Bij een conservatieve uitbetalingspolitiek, waarbij dus een zeer bescheiden voorschotprijs wordt gegeven, zullen aanzienlijke nabetalings volgen. Men kan zich echter ook een uitbetalingspolitiek denken, die erop gericht is de nabetalings tot het uiterste minimum te beperken. En zelfs is het mogelijk een zodanige methode van uitbetaling toe te passen dat aan het eind van het boekjaar een vordering van de coöperatie op haar leden ontstaat.

Men heeft zich weleens afgevraagd of het niet redelijk zou zijn vennootschapsbelasting te heffen over dat deel van de totale prijs, die door coöperaties aan haar leden voor de geleverde grondstof wordt uitbetaald, dat uitgaat boven de algemeen geldende marktprijs, welk deel dan als winst wordt aangemerkt. De heer IJsselmuiden blijft ten aanzien van deze gedachte vaag, al is uit een enkele passage wel af te leiden dat ook hem dit denkbeeld niet vreemd is.

Wij merken in dit verband op dat toepassing van deze gedachte onherroepelijk zou moeten leiden tot het bepalen door de belastinginspectie van deze veronderstelde winst voor elk concreet geval. Dit zou betekenen dat de marktprijs zou moeten worden bepaald voor alle produkten, die door de coöperaties worden gevoerd. Het totale assortiment produkten van de coöperaties is echter zeer omvangrijk. Voor een groot deel van deze produkten is bovendien niet van één nationale markt sprake, maar dient rekening te worden gehouden met regionale prijsverschillen. Daarenboven nemen verschillende vormen van landbouwcoöperatie in diverse delen van ons land een leidinggevende positie in, zodat de prijs van deze coöperaties als de marktprijs zou moeten worden beschouwd. Om een voorbeeld te noemen: in Drente is geen enkele niet-coöperatieve zuivelfabriek. De „marktprijs” voor melk in deze provincie kan onmogelijk worden afgeleid uit de melkprijs in bijv. Zuid-Holland. Kortom, ons lijkt een dergelijk systeem verwerpelijk, nog afgezien van het argument dat het onbillijk zou zijn de coöperaties te belasten, voor zover zij boven de marktprijs uitbetalen, terwijl andere ondernemingsvormen dit kunnen doen zonder hierin fiscaal te worden belemmerd. Juist op deze wijze zouden de concurrentieverhoudingen scheef worden getrokken.

De schrijver van het artikel geeft in overweging het vraagstuk op te lossen door van de grootste coöperaties meer

¹⁾ Dit geldt ook voor de prijsreducties die door coöperaties aan haar leden worden toegekend, waarop de hier volgende redenering mutatis mutandis eveneens van toepassing is.

vennootschapsbelasting te heffen. Hij geeft echter niet aan wat hem hierbij voor ogen staat, namelijk of hij hierbij denkt aan een heffing op de nabetaling zonder meer of dat hij inderdaad een marktprijs zou willen laten vaststellen voor elk der produkten die door de coöperaties aan boeren of consumenten worden geleverd dan wel ten bate van boeren worden verkocht. Hoe dit ook zij, het voorstel van de schrijver houdt een zodanige willekeurige fiscale behandeling van „de” coöperatie in dat deze tot grove onbillijkheden zou moeten leiden.

NASCHRIFT

Het betreft hier een onderwerp waaraan men met gemak vele „E.-S.B.”-kolommen zou kunnen besteden. Wij zullen echter bescheiden zijn, ook omdat wij menen dat deze kolommen niet de meest geschikte plaats vormen om de door ons in het artikel „Eén recht in plaats van twee averecht” geopperde suggesties tot in finesses uit te werken.

Het uitgangspunt voor deze suggesties is en blijft de werkelijk barbaarse fiscale behandeling van de Nederlandse vrijgezellen, ten aanzien waarvan Nederland niet alleen een uitzonderingspositie inneemt in Europa, maar zelfs de consequenties uit de verfoeide bevolkingstheorie van de Nazi's op praktisch-fiscaal gebied scherper doorvoert dan de Nazi's het zelf hebben gewild. Er is nu in Nederland een communis opinio dat deze verhouding tot redelijke proporties moet worden teruggebracht. Wij nemen aan dat er ook een communis opinio bestaat dat er geen bressen meer in de rijksmiddelen moeten worden geslagen zonder dat daarvoor meteen een compensatie wordt aangewezen. De mogelijkheden van belastingverhoging of nieuwe belastingen waarover de meerderheid van ons volk het eens zou kunnen worden, zijn minimaal. Geen van de politieke partijen die tegemoetkoming aan de vrijgezellen in haar verkiezingsprogramma heeft opgenomen, heeft dan ook de budgettaire middelen aangewezen waaruit een verlaging van tarief I kan worden bekostigd.

Schrijver dezes heeft in deze lacune willen voorzien, niet door het verhogen van bestaande belastingen of het voorstellen van een nieuwe belasting maar alleen door een rechtvaardige en rationele toepassing van een bestaande belasting, i.c. de vennootschapsbelasting.

Terecht stelt Prof. Frietema in de eerste alinea van zijn ingezonden stuk dat wij de indruk gegeven hebben als zou er van een fiscale discriminatie ten gunste van coöperaties sprake zijn, een discriminatie die de concurrentieverhoudingen volkomen scheef zou trekken en die in feite de oorzaak zou zijn van de krachtige ontwikkeling van de coöperatie in ons land. De geachte inzender heeft hiermee zeer juist de strekking van ons betoog weergegeven en wij constateren met genoegen dat ook een coöperatiedeskundige van zijn formaat geen poging onderneemt de principiële grondslag van dit betoog aan te tasten.

Prof. Frietema richt zich praktisch alleen op de uitvoeringsmoeilijkheden die zouden zijn te verwachten bij het toepassen van de vennootschapsbelasting op de uitgekeerde winsten van coöperaties. Wij zijn het met hem eens dat het hier een moeilijk onderwerp betreft, doch naar onze mening zeker niet onoplosbaar. Uiteraard is er geen sprake van dat wij nabetalings van coöperaties met winstuitkeringen zouden willen vereenzelvigen. Dit zou een bedrijfseconomische en fiscale blunder van de eerste rang zijn, waaraan wij ons naar ons weten niet hebben schuldig gemaakt. Het gaat er om uit deze nabetalings,

resp. bijschrijvingen op ledenrekeningen, het bestanddeel coöperatieve winst te puren dat voor het heffen van vennootschapsbelasting in aanmerking komt. De bij verblindt ten slotte ook niet de stamper en de meeldraden, maar haalt er alleen de honing uit. Ook onze fiscus is in deze kunst vër gevorderd.

Wij geloven niet dat de fiscus er met één methode alleen zou komen; het zou aan hem moeten worden overgelaten al naar gelang van de sterk variërende verhoudingen bij de coöperaties verschillende benaderingswijzen toe te passen voor het opsporen van de winst. Eén van deze benaderingswijzen zou inderdaad de vergelijking met de algemene of regionaal geldende marktprijzen kunnen zijn. Dit zal in een groot deel van de gevallen technisch mogelijk zijn omdat de meeste coöperaties inderdaad niet zoveel produkten voeren. Dat men soms wel eens op complicaties stuit, zoals door Prof. Frietema aangevoerd ten aanzien van de marktprijs voor melk in Drente, nemen wij zonder meer aan. Zover hier geen vergelijking mogelijk is met de marktprijs in een naburige provincie, zal de fiscus de winst uit de boekhouding van de coöperatie moeten halen. Uiteraard heeft dit alleen zin voor grotere coöperaties en vandaar dat wij alleen al om praktische redenen de belastingheffing op uitgekeerde winsten tot deze groep zouden willen beperken.

Het zal de geachte inzender niet onbekend zijn dat de fiscus meer voor een dergelijke opgave wordt gesteld. Wij denken daarbij niet alleen aan de gevallen waarin de boekhouding wordt verworpen omdat zij niet aan de eisen van betrouwbaarheid voldoet en de winst volgens bepaalde normen moet worden berekend door de fiscus, maar ook aan de bepalingen die men in vele van onze verdragen met andere landen ter vermindering van dubbele belasting aantreft. Daarin pleegt een regeling te zijn opgenomen dat de nationale fiscus het recht heeft de winst van zgn. vaste inrichtingen toebehorende aan buitenlandse ondernemingen, zelfstandig vast te stellen en daarbij te abstraheren van de gevolgen die het economische verkeer tussen de buitenlandse moederonderneming en het hier te lande gevestigde filiaal heeft voor de winst van laatstgenoemde. Een verwant vraagstuk dat eveneens dagelijks moet worden opgelost is de bepaling van de „normale prijs” waarover ingevolge het Verdrag van Brussel invoerrechten worden geheven. Men kan er zeker van zijn dat in dergelijke gevallen de winst-, resp. prijsbepaling door de fiscus vaak grotere complicaties meebrengt dan bij de meeste coöperaties het geval zal zijn. Overigens zouden deze voorbeelden van zelfstandige winstbepaling door de fiscus nog met ettelijke uit te breiden zijn.

Het is daarom dat wij in ons artikel de uitspraak van een fiscale expert als Prof. W. J. de Langen hebben geciteerd, die van mening is dat inderdaad moeilijkheden te verwachten zijn voor belastingambtenaren, coöperaties en belastingrechtters, maar tevens van oordeel is dat de technische mogelijkheden om deze moeilijkheden te overwinnen, groter zijn dan voorheen. Waar men niet alleen te maken heeft met de belastingadministratie maar ook met de belastingrechter, kunnen wij de mening van Prof. Frietema dat een dergelijke „willekeurige” fiscale behandeling tot grove onbillijkheden zou leiden, niet delen. De vele andere gevallen waarin een dergelijke bevoegdheid wordt gehanteerd, hebben zover wij weten niet tot deze grove onbillijkheden geleid. Hoe dan ook, het huidige systeem van belastingvrijstelling voor uitgedeelde winsten van coöperaties vertegenwoordigt een flagrante vorm van

belastingonrecht. Men mag nimmer technische moeilijkheden van belastingheffing als argument aanvoeren voor het bestendigen van een dergelijke misstand.

Prof. Frietema wijst er nog op dat het verschil in fiscale behandeling van coöperaties en niet-coöperatieve ondernemingen niet bestaat voor ingehouden winsten. Deze hebben wij ook niet in het geding gebracht, maar de winstuitkeringen vormen nog altijd een economische grootheid van zodanige betekenis, dat een fiscale discriminatie op dit gebied de moeite van het signaleren en het bestrijden waard is.

Het is jammer, dat Prof. Frietema „andere ondernemingsvormen” vermeldt die belastingvrije uitkeringen doen boven de marktprijs, zonder te vermelden wat hij hiermee bedoelt. Zover het uitkeringen aan niet-deelgerechtigden betreft, zijn deze bij coöperatie en bij naamloze vennootschap tot de bedrijfskosten te rekenen. Dergelijke uitkeringen aan deelgerechtigden zijn echter belastbaar bij naamloze vennootschappen en belastingvrij bij coöperaties.

Ten slotte nog dit: wij hebben niet gezegd dat deze fiscale discriminatie uit de bezettingstijd dateert, doch juist dat het voortrekken van de coöperaties een oudere geschiedenis heeft dan de achterstelling van ongehuwden, die in 1941 werd doorgevoerd. De in de Dividend- en Tantiëmebelasting van 1917 voorkomende begunstiging van de coöperaties was echter kwantitatief gezien van onschuldige aard in vergelijking met hetgeen in de Duitse tijd door middel van het Besluit op de Vennootschapsbelasting werd tot stand gebracht. Daardoor eerst ont-aardde deze begunstiging in een materieel onrecht van aanzienlijke omvang tegenover degenen die met de coöperatie in concurrentie treden. Iedere verzwaring van het vennootschapsbelastingtarief of vermindering van fiscale faciliteiten, welke na de oorlog heeft plaatsgevonden, maakt dit onrecht schrijnender.

^{s.}Gravenhage.

Mr. Th. S. IJSELMUIDEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De sporen van de overneming door de banken en de postchèque- en girodienst van de $3\frac{1}{4}$ pCt. Wereldbank- lening 1947 zijn in de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 11 mei 1959 duidelijk terug te vinden. Enerzijds heeft een daling van de deviezenvoorraad met f. 190 mln. plaats gevonden, een bedrag dat van dezelfde orde van grootte is als de tegenwaarde van de bijna \$ 55 mln., aan deviezen, die met de overnemingstransactie gemoeid zijn geweest. Anderzijds zijn de saldi van de banken en van „andere ingezetenen” (waaronder het tegoed van de postchèque- en girodienst ressorteert) met resp. ruim f. 210 mln. en f. 63 mln. afgenomen.

De daling van het saldo van de banken kan niet alleen worden verklaard uit de aankoop van deviezen bij de Bank. Er hebben ook aanzienlijke betalingen aan de Staat plaats gevonden. Zo is er o.a. in één week tijds bijna f. 70 mln. aan schatkistbiljetten bij de Agent afgenomen. De betrokkenen hebben een goede neus gehad, want de op het meerjarig papier vergoede rente is met ingang van 11 mei over de gehele linie met $1/8$ pCt. verlaagd, en voor 2-, 3- en 5-jaarsbiljetten vastgesteld op resp. $2\frac{3}{8}$, $2\frac{7}{8}$ en $3\frac{3}{8}$ pCt.

Deze verlaging van de rente op schatkistbiljetten kan in de eerste plaats worden beschouwd als een uitvloeisel van de ruimte op de geldmarkt, die ook blijkt uit de verlaging van de daggeldrente met $\frac{1}{4}$ pCt. tot $\frac{1}{4}$ pCt., welke op 13 mei is ingegaan. In de tweede plaats ligt het voor de hand een verband te zoeken met de gelegenheid die de Staat heeft geboden de 3 pCt. staatslening 1962/64 om te zetten in de $\frac{4}{4}$ pCt. lening, waarop de inschrijving 20 mei a.s. open staat. Vóór de verlaging van de rente op schatkistbiljetten was deze aantrekkelijker dan het rendement op genoemde lening, zodat er voor de banken een extra prikkel aanwezig was om de 3 pCt. lening voor conversie-doeleinden te bestemmen en in plaats hiervan bijv. 5-jaarspapier bij de Agent te kopen. Op deze wijze zou de Schatkist echter haar doel voorbijschieten, daar er in 1964 dan weliswaar minder op de 1962/64-lening zou zijn af te lossen, maar des te meer aan schatkistbiljetten.

De kapitaalmarkt.

De Amerikaanse beurs heeft haar schuchtere pogingen om op een iets lager niveau te belanden moeten opgeven, en heeft deze week een nieuw hoogterecord bereikt. De zeer gunstige ontwikkeling van de werkloosheidscijfers, die in april een daling met 735.000 tot 3,6 mln. vertonen, heeft hiertoe het hare bijgedragen; de trieste gang van zaken met betrekking tot de overheidsfinanciën niet minder.

Zo afkerig beleggers in de Verenigde Staten zijn van overheidsobligaties, zo gretig kopen zij niet alleen Amerikaanse aandelen, maar ook Europese, zoals o.a. bleek uit het succes van het thans gestarte „Eurofund”, waarvan $\frac{1}{4}$ mln. aandelen à \$ 25 zijn geplaatst. Als er van de opbrengst ad \$ 30 mln. bijv. 10 pCt. of f. 11,4 mln. in Nederlandse aandelen wordt belegd, zullen wij hiervan ook op de Amsterdamse beurs weer de gevolgen onder vinden. Belangstelling heeft de Amerikaanse belegger tegenwoordig ook voor goud, dat de laatste tijd weer op grote schaal uit de Verenigde Staten verdwijnt. Bedenk men dat er in 1958 een tekort van \$ 5 mrd. op de lopende en de kapitaalrekening van de Amerikaanse betalingsbalans wordt verwacht, dan wordt het begrijpelijk dat ook de Amerikanen zich langzamerhand over de externe positie van de dollar zorgen gaan maken. In dit licht moet men wellicht het bericht zien, dat door een Canadese en een Engelse bank „goudcertificaten” in omloop zijn gebracht, die ook door Amerikanen, welke geen „binnenlands” goud mogen aanhouden, gekocht kunnen worden.

Nu de rentestand weer zodanig gedaald is, dat de Staat een $\frac{4}{4}$ pCt. lening à $\frac{98}{4}$ pCt. aanbiedt, voorwaarden die de „rente-gamma-condities” wel zeer dicht benaderen, wordt het een spannende vraag welke houding de nieuwe Minister van Financiën zal gaan aannemen t.a.v. het rechtstreeks opereren van de gemeenten op de kapitaalmarkt. In zijn functie van Minister van Financiën ad interim heeft de bewindsman onlangs als het doel van het rentegamma genoemd: het centraliseren, door middel van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, van de gemeentelijke vermogensvraag. Wil men tot dit doel de rentekosten aan een maximum onderwerpen om zodoende de gemeenten uit de markt te prijzen, dan ziet het er naar uit alsof binnen afzienbare tijd een verlaging van dit maximum zal moeten plaatsvinden.

Het zijn niet alleen de besparingen via de spaarbanken die zich dit jaar tot nog toe in stijgende lijn hebben be-

wogen, maar dit geldt eveneens voor de produktie van de levensverzekeringmaatschappijen. Er werd in het eerste kwartaal van 1959 voor een bedrag van f. 1.048 mln. aan nieuwe verzekeringen gesloten, tegen f. 931 mln. in de eerste drie maanden van 1958.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	2 jan. 1959	8 mei 1959	15 mei 1959
Algemeen	.....	255	285	291
Internat. concerns	.....	375	416	427
Industrie	.....	174	206	208
Scheepvaart	.....	151	147	145
Banken	.....	138	167	168
Indon. aand.	.....	103	119	121
Aandelen				
Kon. Petroleum	.....	f. 183,20	f. 165,60	f. 170,20
Unilever	.....	452	570	582½
Philips	.....	493¾	637	656
A.K.U.	.....	262	313	321½
Kon. N. Hoogovens	.....	341	500	510
Van Gelder Zn.	.....	193	221½	230
H.A.L.	.....	158½	149½	149
Amsterd. Bank	.....	253½	293	289
Ver. H.V.A. Mij-en	.....	131½	138½	141¾
Staatsfondsen				
2½ pCt. N.W.S.	.....	59¾	64	64¾
3½ pCt. 1947	.....	90½	92	93½
3½ pCt. 1955 I	.....	87½	90½	89½
3 pCt. Grootboek 1946	.....	88¾	90½	90½
3 pCt. Dollarlening	.....	90¾	94¾	92½
4½ pCt. Nederland 1958	.....	99½	101½	101½
Diverse obligaties				
3½ pCt. Gem. Rotterdam 1937 VI	.....	90¾	94¾	94
3½ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III	.....	91½	87	87
2½ pCt. Nederl. Spoorwegen	.....	89	94¾	94¾
3½ pCt. Philips 1948	.....	95	97¾	97
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	.....	83½	88	90
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957	.....	110	111½	111½
New York				
Aandelenkoersgemiddelde	.....			
Dow Jones Industrials	.....	588	623	635

M. P. GANS

STATISTIEKEN

WERKLOOSHEID, AANVULLENDE WERKGELEGENHEID EN OPENSTAANDE AANVRAGEN VAN WERKGEVERS

	31 jan. 1959	28 febr. 1959	31 mrt. 1959	29 april 1958
Mannelijke arbeidsreserve	127.800	120.600	89.900	72.600
w.v. werklozen	106.800	98.200	66.000	54.200
arbeiders op aanvullende werken	21.000	22.400	23.900	18.400
Mannelijke arbeidsreserve gesplitst naar enkele der belangrijkste bedrijfstakken:				
Bouwnijverheid	29.700	25.800	14.000	9.500
Metaalnijverheid, enz.	8.500	7.700	6.100	4.400
Landbouw	21.400	20.600	14.100	11.200
Handel	2.300	2.200	2.000	1.900
Verkeer	7.900	7.600	5.900	4.400
w.v. hotelpersoneel	2.300	2.300	1.800	1.200
Kantoorpersoneel, ambtenaren en onderwyzend personeel	3.700	3.500	3.200	2.900
Losse arbeiders	18.800	18.300	13.900	11.000
Minder geschikten		22.000	21.000	19.900
Mannelijke arbeidsreserve gesplitst naar provincie:				
Groningen	12.400	12.500	9.400	8.200
Friesland	11.500	10.800	7.700	6.100
Drenthe	11.300	11.300	8.200	6.700
Overijssel	10.400	9.800	7.300	5.700
Gelderland	12.400	11.300	7.700	6.100
Utrecht	4.600	4.400	3.100	2.400
Noord-Holland	16.300	15.000	12.000	9.800
Zuid-Holland	19.300	17.700	14.100	11.700
Zeeland	5.900	5.500	4.300	3.500
Noord-Brabant	18.100	16.900	12.100	9.500
Limborg	5.600	5.400	4.000	2.900
Werkloze vrouwen	6.800	6.200	5.400	4.600
Openstaande aanvragen van werkgevers	37.800	43.100	48.700	54.900
w.v. voor mannen	15.400	18.500	22.500	26.800
voor vrouwen	22.400	24.600	26.200	28.100

¹⁾ Gegevens afgerond op honderdtallen.

²⁾ De „minder geschikten” zijn sedert 31 januari 1956 niet meer in de cijfers der bedrijfsklassen begrepen, doch wel in de totaalcijfers mannen en vrouwen.

Bron: Statistisch Bulletin C.B.S.

LIPS

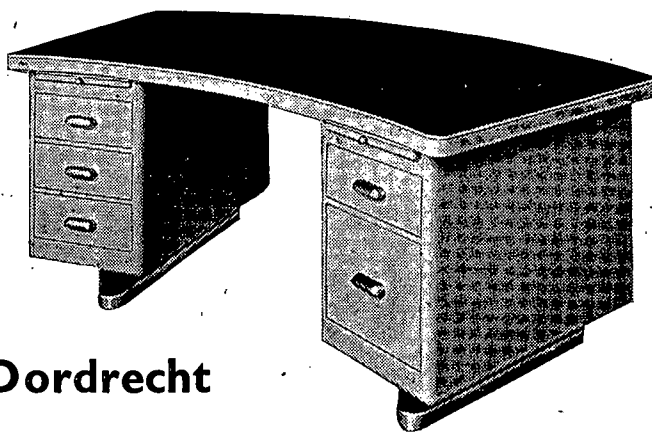
Stalen meubelen

Brandkasten

Voor België:
Koninklijke Straat 222
Brussel

LIPS

Dordrecht

Iets geheel nieuws!

Met ingang van 14 maart publiceert Bel-Bel 1 maal per maand een fonds-analyse over een periode van 10 jaar, verwerkt tot grafiek, waaruit indicaties zijn te halen met betrekking tot de koersbeoordeling

- 1e fonds: UNILEVER
- 2e fonds: PHILIPS
- 3e fonds: VLISCO

VRAAGT GRATIS PROEFNUMMER AAN DE
ADMINISTRATIE AFD. 7 - POSTBUS 42 - SCHIEDAM

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

De Nederlandsche Handel-Maatschappij is bij uitstek de bank voor de im- en exporteur. Met tal van eigen vestigingen in het Verre Oosten, het Midden-Oosten, Oost-Afrika en Amerika kunnen wij uw belangen ter plaatse behartigen en inlichtingen over handelsmogelijkheden uit de eerste hand verschaffen. Ons 14-daags Bank-Bulletin stellen wij de geïnteresseerde fabrikant of handelaar gratis ter beschikking.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
160 kantoren in binnen- en buitenland

Pensioen- voorzieningen

Adviezen op het gebied van:

statuten en reglementen

*belegging in
vaste-rentedragende waarden*

zelfstandige aandelenbelegging

rendementsverbetering

risicodekking

Het Bureau voor
Pensioenfonds van
DE TWENTSCHE BANK

CENTRAAL BEHEER

Singel 126-130, Amsterdam-C.

ONDERLINGE VERZEKERINGEN VOOR HET BEDRIJFSLEVEN

WET-RISICO

- a. Bedrijfs-w.a.-verzekering.
- b. Motorvoertuigverzekering (casco en w.a.)

w.a.-dekking voor alle motorvoertuigpolissen f. 500.000,- per gebeurtenis.

BRAND-RISICO

Brand- en bedrijfsschadeverzekering.

Belangrijke besparingen op de tariefpremie voor industriële risico's.

Verzekerd bedrag 2 miljard gulden.

MOLEST-RISICO

- a. Molestverzekering ingeschreven bedrag ruim 7 miljard gulden.
- b. Stormverzekering verzekerd bedrag ruim 1 miljard gulden.

PENSIOEN-RISICO

Ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering van werknemers. Verzekerd bedrag 1 miljard 150 miljoen gulden.

Belegd vermogen 250 miljoen gulden.

Bij het 50-jarig bestaan van Centraal Beheer (januari 1959) is een gedenkboekje „Het hechte huis dat zelf-doen bouwde” uitgegeven. Exemplaren van dit gedenkboekje worden voorzover voorhanden op aanvraag gaarne toegezonden.